

ALEVİLİK ARAŐTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Alevi Studies

HAKEMLİ DERGİ

Kış/Winter 2012, Sayı/Volume 4

Uluslararası Süreli Yayın - 6 ayda bir yayımlanır - Ücretsizdir.

ISSN 2146-4421

Ankara, Aralık - 2012

BEKTAŞÎ VE ALEVÎ KÜLTÜRÜNÜN YAZILI KAYNAĞI OLARAK FÜTÜVVETNAMELER¹ (FUTUVVATNAMES AS BEKTASHÎ AND ALEVÎ CULTURE'S WRITTEN SOURCES)

Mehmet Saffet SARIKAYA²

ÖZET

Fütüvvet teşkilâtının bir yansıması olarak literatürümüze giren *Fütüvvetnameler*, Ahiliğin adâb, töre ve erkânını didaktik bir metotla açıklayan, teşkilât mensuplarının el kitapları olarak XIII-XVI. yüzyıl Anadolu'sunun dinî ve kültürel tarihi için önemli bilgiler ihtiva eden birincil kaynaklardır.

Ahilik, kurumsal ilişkilerle birlikte inanç motifleri, merasim erkân ve adabı açısından daha sonra Alevîliği teşkil edecek zümreleri kesin olarak etkilemiş, onlara prototip olmuştur. Ahilikle Bektaşiliğin pirlерinden itibaren ilişki içinde olmaları ve Ahi teşkilâtının XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren münhasıran meslek loncalarına dönüşmesi,

1 Bu makale Uluslararası Doğumunun 800. yılında Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik Sempozyumu, Fatih Üniversitesi, 9-10 Ekim 2009 İstanbul'da aynı adla sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir. Bildiriden farklı olarak, *Fütüvvetname-i Bektaşiyye'*den bir kısım örnek metin olarak verilmiştir.

2 Prof. Dr., SDÜ İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı.

fütüvvet geleneğinde bulunan bazı unsurların benzer kültür çevreleri tarafından devam ettirilmesine yol açmıştır. Burada en fazla etkilenenler Bektaşî çevreleri ve Alevî ocakları olmuştur. Bu devamlılığın yazılı göstergesi ise, büyük çoğunluğu kütüphanelerimizde yazmalar halinde bulunan Fütüvvetname-lerdir.

Bu bağlamda makalede Fütüvvetname-lerin tarihi ve kültürel değeri, içerikleri ve Bektaşî-Alevî kültüründeki yeri bazı yazma ve basılı Fütüvvetname nüshaları dikkate alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fütüvvetname, Alevilik, Bektaşilik, Kızılbaşlık.

ABSTRACT

Futuvvatnames, which entered our literature as a reflection of the Futuvva organization, are primary sources which explain with didactic methods Akhism's customs and rituals, and contain important information for XIII-XVI century Anatolia's religious and cultural history.

Akhism had definitely influenced the groups which later constituted Alevism and had been a prototype for them in terms of belief patterns, ceremony, custom and ritual as well as institutional relations. The relation of Akhism and Bektasism since their pirs (spiritual guides) and the transformation of Akhi organisation into craft guilds exclusively from the second half of the XV century resulted in the preservation of some factors in the Futuvva tradition by similar cultural groups. At this point the most affected were the Bektashi groups and Alevi holy families. The written indication of this continuity is Futuvvatnames, the vast majority of which are present in our libraries as manuscripts.

In this context, Futuvvatnames' historical and cultural value, their contents and places in Alevi and Bektashi culture will be examined in this article by taking into account the manuscript and printed Futuvvatname editions.

Key Words: Futuwvatname, Alevism, Bektashism, Qizilbashyye.

GİRİŞ

Fütüvvetname adından da anlaşılacağı gibi fütüvvete dair hususların ele alınıp açıklandığı klasik tasavvufî risalelerdir. Fütüvvet II/VIII. yy'da tasavvufa benzer bir anlam kümesine sahip olarak kullanılmaktaydı (Çağatay, 1953: 62-66). Zamanla sufî, fetaya göre daha kapsamlı bir kullanıma sa-

hip olmuş, fütüvvet tasavvuf içinde bir makam olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (es-Sühreverdi: 94; İbnü'l-Arabi: II, 231-235). Fütüvvet sahibi gençler bir araya gelerek Araplar arasında *fityan*, *ayyar*, *şuttar*, Farişiler arasında *civanmerd*, Türkler arasında ise *ahi* gruplarını oluşturmuşlardır. Halife en-Nasır li-dinillah Bağdad fityanını kontrol edebilmek için onlara katılmış, lider seviyesine yükselerek onları düzenli gruplara dönüştürmüş, kural ve erkânı belirlemiş, hilafet makamını kullanarak diğer ülkelerdeki benzeri örgütlenmeleri kendisine bağlamıştır. Bu bağlamda fütüvvet, Türkiye'de Ahi Evren önderliğinde Ahilikle bütünleşmiştir.

Ahi kelimesi her ne kadar İbn Batûta tarafından Arapça "*ahî/kardeşim*" kelimesiyle özdeşleştirilerek, kurumun sosyal yapılanmasındaki dayanışmacı yapıyla uyumlu bir şekilde "*kardeşlik*" anlamıyla karşılanmışsa da kelimenin *Divân-ı Lügat-i Türk ve Kutadgu Bilig* gibi eserlerdeki kullanımı onu doğrudan Türk bir menş'e'e götürmektedir. Anadolu'da XIII. yüzyılın ilk yıllarına ait *Ahi* unvanlı mezar taşlarına rastlanması (Cahen, 1986: 592) bu tezi güçlendirmektedir. Türkçede "*cömert*", "*eli açık*" gibi anlamalara gelen *akı* kelimesi Anadolu coğrafyasında ses kaymasıyla *ahiye* dönüşmüştür. Dolayısıyla göçebe kültürde önemli bir olgu olan *cömertlik* kavramı etrafında Türkler tarafından bir değer yumağının oluşturulmasından, belki de düzensiz bir yapılanmanın varlığından söz etmek mümkündür. Ahi Evren ise bu yapılanmayı yerleşik düzenin ana unsurunu teşkil eden esnaf ağırlıklı düzenli bir teş-

kilata dönüştürerek haklı olarak teşkilatın kurucusu unvanını almıştır.

XIII. yüzyıl Türkiye'sinde halkın büyük çoğunluğunu kucaklayan Ahilik, kendisinden sonra oluşumunu tamamlayan Bektâşilik ve Alevîlikle aynı kültür çevresine mensuptur. Bu itibarla Ahilik, kurumsal ilişkiler yanında inanç motifleri ve merasim erkân ve adabı açısından da daha sonra Alevîliği teşkil edecek zümreleri kesin olarak etkilemiş, onlara prototip olmuştur. Diğer yandan Ahiliğin kendisine özgü yapısı müntesiplerine farklı tarikatlarda mürit olma imkânı vermiştir. Bu durum, fütüvvet geleneğinin tasavvufla ilişkisiyle de örtüşerek çeşitli tarikat çevrelerinin kendilerine özgü Fütüvvetnameler kaleme almalarına yol açmıştır.

Konuyu Bektaşilik bağlamında değerlendirecek, Ahi Evren ve Hacı Bektaş Veli'nin şahsında başlayan ilişki kurumsal olarak da devam etmiştir. XVI. yüzyıla kadar yazılan bazı hacimli önemli Fütüvvetnameler, içerikleri bakımından çeşitli dini motifler, merasim adap ve erkân vb. unsurlarla bu devamlılığı açıkça göstermektedir. Öte yandan münhasıran Bektaşiler tarafından kaleme alınan Fütüvvetnameler de dikkat çekicidir. Bu eserler, Köprülü'nün ifadesiyle, dinî-ahlakî motiflere sahip içerikleriyle yazıldıkları dönemin ve coğrafyanın dinî tarihine ışık tutan ilk el kaynaklar (Köprülü, 1947: 445-446) olma özelliğini korumaktadırlar. Günümüzde ise Alevilikle ilgili kimlik tanımlamalarında, tarihi kökeni iredelenen

“keşifçi” tanımların içeriğini doldurulması bağlamında önemleri bir kat daha artmıştır. Bunların farklı Alevi çevrelerde yer alması ve XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar tarihlenmesi, fütüvvet geleneğinin Alevi zümreler arasında ne kadar güçlü ve devamlı olduğunu göstermektedir. Makalede konumuz açısından önemli bazı Fütüvvetnameler tanıtılıp, Bektaşilikle ilgili inanç motiflerine işaret edilecektir.

Bazı Önemli Fütüvvetnameler

Bugün başta İstanbul olmak üzere Türkiye'deki kütüphanelerde kayıtlı irili ufaklı yüz yirmi civarında Fütüvvetname nüshası bulunmaktadır. Bunlardan yazarı bilinen mükerrer nüshalar dikkate alırsa yüz civarında eserden bahsetmek mümkündür. Özel kütüphanelerde bulunanlarla bu sayı daha da artacaktır. Bununla birlikte Fütüvvetnamelerde verilen malûmat genellikle birbirinden nakildir. Eser sahipleri, fütüvvet-ahi çevresinde bilinen kaynakların pek dışına çıkmazlar. Anlatılan kıssaların tarihi realitesiyle ilgilenmezler; hatta mitolojik/efsanevî rivayetlere yer verirler. Nakledilen sözlerin sıhhatine bakılmaz. Hadislerin eksik veya yanlış yazıldığını; bazen ayetlerde de benzer hatalar yapıldığını görmek mümkündür. Bütün bunlara rağmen Fütüvvetnameler, neşir çalışmaları, mukayeseli çalışmalar, özellikle İran ve Türkî Cumhuriyetlerdeki örnekleriyle karşılaştırmaların yapılması bağlamında araştırmacılar için bakir bir alan olarak durmaktadır. Burada konumuzla ilgili müellifleri bilinen Fütüv-

vetnamelere işaret ettikten sonra doğrudan Bektaşiliği ilgilendiren Fütüvvetnameleri tanıtacağız.

Tespit edilen en eski Türkçe *Fütüvvetname* XIII. yüzyılın ortalarında Yahya b. Halil b. Çoban el-Burgâzî tarafından yazılmıştır. Çeşitli kütüphanelerimizde yazmaları bulunan eserin bilinen en eski nüshası, 923/1517 istinsah tarihli Ali Emîrî kitapları arasında bulunan nüshadır. Eser bu nüsha esas alınarak Gölpınarlı tarafından neşredilmiştir (bkz. 1953-54: 111-149). Eserin mukaddimesinde müellif, "Rum ehlinin Türkçeden başka dil bilmediği için eserini Türkçe kaleme aldığını" belirtir. *Fütüvvetname* mukaddimededen sonra on yedi bâba ayrılır. Yiğit, ahi ve şeyh tarifleri yapıp, Hz. Ali'ye "feta" denilmesinin sebebi açıklanır. Kur'an'da feta denilen kimselere dair kıssalar nakledilir. Fütüvvetin tarifi verilir, fütüvvete giremeyenler sıralanır. Fütüvvet ağacı tasvir edildikten sonra, ahide bulunması gereken vasıflar zikredilir. Terbiyenin ahisine, ahinin terbiyesine karşı vazifeleri ve fütüvvetin kısımları açıklanır. Sofra çıkarma, sohbet etme, hizmet etme ve semâ etmenin adabı ve erkânı açıklanır. Gör-gü kurallarıyla ilgili 124 edep sıralandıktan sonra Gazi Yusuf b. Eyyub (öl. 613/1216)'a kadar fütüvvet silsilesi sayılır. Son olarak fütüvvete intisap töreni anlatılıp tıraş olmanın delili açıklanır.

Tespit edilen en eski manzum Türkçe *Fütüvvetname* de Şeyh Eşref b. Ahmed (öl. IX/XV. asrın ilk yarısı ?)'in eseridir. Eser Orhan Bilgin tarafından neşredilmiştir. Müellif

hakkında fazla bilgi yoktur. Naşir, müellifin meşhur Eşrefoğlu Rûmî (öl. 874/1469)'nin babası olduğunu tahmin etmektedir (Bilgin, 1992: V-VI). Mesnevî tarzıyla 444 beyt olarak yazılan eser bir ilmihâl niteliğindedir. Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet kapıları onar makamlarıyla birlikte ayrı ayrı izah edilmiştir. Kur'an ahlâkının yaşanmasına işaret edilerek tevazu, takva, taat gibi esaslar açıklanmıştır. Eser tasavvuf geleneğindeki dört kapı kırk makam anlayışını devam ettirmesi bakımından önemlidir.

Bunlardan sonra yine Gölpınarlı tarafından neşredilen Seyyid Hüseyin b. Seyyid Gaybî (IX/XV. asrın üçüncü çeyreği ?)'nin *Fütüvvetnamesi* gelir (1955-1956: 73-126). Müellif, Şîî metinler arasında yer alan ve Alevî çevrelerde de iyi bilinen *Hutbetü'l-Beyân* ve *Nad-ı Ali'*ye şerhler yapmış ve büyük ihtimalle Safevî mürididir (Sarıkaya, 2004: IX-XIV). Seyyid Hüseyin'in eseri kendisinden önce yazılan Fütüvvetnamelere göre bariz Şîî unsurlara sahip olduğu için dikkate değerdir. Eserde mukaddimededen sonra, fütüvvet sahibi peygamberler çeşitli kıssalarla Hz. Peygamber'e kadar anlatılır. Hz. Ali'nin şedd kuşanması Gadîr-i Hum vakiası içinde nakledilir. Hz. Ali ve Selmân'ın belini bağladığı on yedi kişi sayılır. Helva pişirmenin senedi ve adabından bahsedilir, fütüvvet silsilesi sayılır. Sonra fütüvvet erkânı açıklanır. Mahfilin toplanarak nûm-tarîk, sahib-i tarîk, yol ata ve yol kardeş edinme törenlerini anlatılır. Şeddin bağlanma şekillerinden tarif edilir. Sonra derecesine göre fütüvvet ehlinin sıfatlarını sıralar. Fütüvvete alınma-

yanlar ve fütüvvetten düşüren haller zikredilir. Eser, sual-cevap ve edepler faslıyla sona erer.

Türkçe Fütüvvetnameler arasında en fazla nüshasına rastlanan, fütüvvet erkânı ve merasimi hakkında oldukça zengin malûmatı ihtiva eden Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâuddin el-Hüseyin er-Razavî (931/1514'den sonra?)'nin "*Miftâhu'd-Dekâik fî Beyâni'l-Fütüvve ve'l-Hakâik*" dir (er-Razavî: 4a). Eser Rahşan Gürel tarafından *Razavî'nin Fütüvvet-namesi* başlığıyla Marmara Üniv. SBE. 1992'de doktora tezi olarak çalışmıştır. Çalışmada eserin beş nüshası kullanılarak bir metin inşasına gayret edilmiştir. Çalışma henüz neşredilmemiştir. *Fütüvvetname*'nin mukaddimesinde müellif, eserin muhtevayasından bahseder. Buna göre; fütüvvetdârlar arasında söylenen ve işlenen erkân kaleme alınmıştır. Tevbe almak, yol atası ve yol kardeşi edinmek, şedd kuşanmak, şeddin şartları, erkânı, şakirdi revân etmek, helvay-ı cefnenin senedi, erkânı, pişirilmesi, paylaşılması, bir şehirden diğer şehre götürülmesi, mahfil ehlinin birbirinden hak talep etmesi gibi meseleler anlatılır. Bunun dışında, fütüvvet kısımları, dereceleri, fütüvvete alınmayan kimseler ve kişiyi fütüvvetten düşüren haller, fütüvvet ehlinin vasıfları, fütüvvet sahibi peygamberler ve Hz. Ali'nin şedd kuşanması Gadîr-i Hum vakıası çerçevesinde anlatılır. Eser, sual-cevap faslıyla bitirilir.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan bir Fütüvvetname nüshası da fütüvve-

tin Bektâşîliğe tesirini bariz olarak gösterir. Tıraş erkânı ile başlayan eser, hırkanın tavsiyesi, Hz. Ali'nin hırka giymesi ve şedd kuşanması, şedd bağlama şekilleri, erkân-ı tarikat, vacibât-ı tarikat, beyân-ı tarikatı açıkladık-tan sonra çeşitli tercümanları nakledip sual-cevap faslı ile sona erer (Fütüvvetname: 32b-56a).

Konumuz açısından dikkati çeken önemli bir eser "*Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık*"tır. Bilinen tek nüshası Hacı Bektaş İlçe Halk Ktb., 101'de kayıtlı eserin mikrofilmli Milli Ktb., MFA, A 4713'de kayıtlıdır. Eser tarafımızdan yayınlanmıştır (Sarıkaya, 2008). Bu adlandırma biçimiyle eser, Alevî kültüründe sıklıkla gördüğümüz *Ca'fer-i Sâdık Buyrukları* nı da çağrıştırmaktadır. Nitekim eser, yer yer *Buyruklarla* örtüşen bir içeriğe sahiptir. Çeşitli verilerden, eserin Hacı Bektaş Zaviyesi'ne bağlı (muhtemelen de zaviye yakınında görevli) bir şeyh veya halife tarafından derlendiğini söylemek mümkün görünmektedir. Eserin içeriğinden XVI. yüzyıldan sonra yazıldığı anlaşılmaktadır. Mecmu'a niteliğindeki eser "*Fütüvvetname-i İmam Ca'fer-i Sâdık*" risâlesiyle başlar (1b-32b). Bektaşilikteki âdab ve erkânı esas alan, *Tarikatın on iki erkân* (47a-48a), *Üç sünnet yedi farz*³ (48a-50b), *Der beyan-ı hâssa-i nâd-ı 'Ali* (50b-56a), *Risâle-i reşâd sual-cevap* (56a-57b) risâleleriyle devam eder, *dualar, tercümanlar ve güllbanklar* (58a-64b) ile tamamlanır. Eserin tamamı aynı yazı çeşidiyle ve aynı kişi tarafından kopya edilmiştir. Öyle ki risâleler arasındaki geçişte bazı yerlerde

3 Bu iki risâlede herhangi bir başlık yoktur. Muhtevaya uygun olarak bu başlıklar tarafımızdan verilmiştir.

(örn. 32b) satır başı bile yapılmadan metin devam ediyormuş gibi satır arasında risâlenin adı verilmiştir. Mecmuanın kimi yerlerinde yapılan açıklamalardan, bu risâlelerin bir bütün olarak algılandığı, mecmuanın tarikat için bir el kitabı, bir erkânname gibi görüldüğü anlaşılmaktadır.

Eser tıraş erkânıyla başlar, Hz. Ali'nin belinin bağlanması, mekan olarak Gadîr-i Hum zikredilmeksizin hemen tamamen ve kısmen özetlenerek Seyyid Hüseyin'in *Fütüvvetnamesi*'ne uygun olarak anlatılır. Taş ile tığ hakkında çeşitli yorumlarda bulunulur. Hz. Âdem ve Hz. Şit ile ilgili kıssalar nakledilir. Fütüvvet silsilesi sıralanır ve şeddin bağlanma şekilleri açıklanır. *Fakrname-i Ca'fer-i Sâdık* risâlesinde tıraş, tac ve hırka giymenin adabı anlatılırken saç, sakal, bıyık ve kaşların nasıl tıraş edileceği ve bu esnada okunacak duaların nakledilmesi (44a-45a) çihâr darb (dört tıraş) esasına bağlı olan Kalenderîleri hatırlatmaktadır. Üç sünnet ve yedi farzın sıralandığı risâlede ise farzların ifâ edilmemesinden doğan cezalar arasında Hacı Bektaş Dergâhı adına kesilen cezalara yer verilmesi ve çeşitli tercüman metinleri eserdeki açık Bektaşî unsurlardır. Dolayısıyla eserin bir Bektaşî *Fütüvvetnamesi* olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bununla birlikte farzların ifâ edilmemesinden doğan cezalar arasında gaziler için de pay alınması Ahilikle ilişkisinin tamamen kopmadığına işarettir. Başka bir deyişle bu eser, birincil derecede Bektaşîlikle ilgili olmasına rağmen Bektâşilik-Ahilik ilişkisi hakkında açık ipuçları taşımakta; Ahi teşkilatının lonca ve gediklere dönüştüğü dö-

nemlerde bile iki zümre arasındaki ilişkilerin devamlılığını göstermektedir.

Kızıl Deli Sultan Ocağı bağlılarından Bektaş Bey adlı biz zatın özel bir kütüphanesinde yer alan *Fütüvvetname* nüshası da konumuz açısından ilginç görünmektedir.⁴ Baş tarafı eksik eseri ilginç kılan şey, fütüvvetin tanımıyla ilgili kısımda Şeyh Safî'nin fütüvvet tanımını vermesidir. Bu bağlamda eserin Safevî uzantılı Kızıbaşlarla ilgili olması muhtemeldir. Her sayfasında 25 satırın yer aldığı 176 varaklık bir mecmua niteliğindeki eserin son sayfa derkenarında 29 Rebiulevvel 1087/11 Haziran 1676 tarihi istinsah tarihini göstermektedir. *Fütüvvetname*'nin bitiminde Ramazan 1086/1675, 57a'da '*İşkname*'den önce Şevval 1086/1675-76 tarihi kaydedilmiştir. Müstensih *Fütüvvetname*'nin sonunda adını Abbas Yazıcı olarak vermektedir. Digital ortamda fersude görünümde olan mecmuanın 177-186 arasında 1289/1872 tarihli matbu *Mersiyye*'nin yer alması eserin son dönemde ciltlendiğini göstermektedir. Mecmua *Fütüvvetname* ile başlar (2a-11b), *Şeyh Safî Menakıbı* ile devam eder (11b-45b, 100a-115b'de tekrar *Şeyh Safî Menakıbı* verilir). 45b-46b'de *Evsaf-ı Hacı Bektaş Veli*, 46a-57a'da *Tacname*, 57a-100a'da Abdulmecid b. Feriştah'ın '*İşkname*'si, 11b-118a'da *Nasihatname-i Hatâyî*, 118a-133a'da *Meşâyihname-i Hatâyî*, 133a-145b'de *Delil-i budala (Defter-i aşık)*, 145b-165'de *Menâkıb-ı Fazlullah*, 165a-176a'da *Kitab-ı tarikatname-i*

4 Eseri elde ederek haber veren kıymetli meslektaşım Yrd. Doç. Dr. A. Yılmaz Soyger Bey'e teşekkür ederim.

Ca'fer Sadık yer almaktadır. Eserde Hurufî metinlerinin de yer alması, bu kültürün Kızılbazlar arasındaki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Eserde yer alan *Fütüvvetname* büyük ölçüde Burgazi'den alınmış gibi görünüyor. Metin fütüvvetin tarifiyle başlıyor. Fütüvvet ağacının tavsifi, ilmin faydası, ahlakın önemi, pir ve şeyhin gerekliliği ve şeyh-tâlib ilişkisi, Musa Hızır kıssası, şeyhin özellikleri, Yiğit-Ahi Şeyhin tarifi, şeriat ve tarikatın gerekliliği, namazın ve sadakanın önemi, ahinin kıyafetleri, dervişlik ve sufiliğin açıklaması, yiğit-ahi-şeyhin musahiplerinin yoldaşlarının açıklaması, dervişlik ve sofiliğin neliği, hakikatin açıklaması, fütüvvet ehlinin ahlakı ve fütüvvete alınmayanlara dair konuları fasıllar halinde anlatıyor.

Konuyla ilgili önemli bir *Fütüvvetname* nüshası da doğrudan Bektaşilik erkânıyla alakalıdır (*Fütüvvetname*, 1269: 1b-43b).⁵ *Fütüvvetname-i Bektâşîyye* (1b) başlığı taşıyan eser Razavî'nin eserine benzer bir mukaddime ile başlar. Müellifin adının Muhammed b. Seyyid Alaaddin el-Hüseyin Hoyî adıyla verilmesi, aynı kişiden bahsedilmesi kaydıyla Razavî'nin memleketinin Hoy olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Eserin 15a-b'sinde bir ikrar töreninin açıklamasına girişmeden önce Hünkar Hacı Bektaş Veli, vekilleri İbrahim Enveri Baba Efendi (rahmetullahi aleyh), Hz. Muhammed, Hz. Ali, İmam Cafer-i Sadık anılmaktadır. Bunu

takiben müellif 16-a'da adını Muhammed Seyfüddin b. Zülfikar Derviş Ali diye vermektedir. 27-a'da eserin yazılış tarihi açıkça 21 Cemaziyelevvel 1269 (2 Mart 1853) olarak verilmektedir. İbrahim Enveri Baba'nın kimliği şimdilik meçhul olmakla birlikte eğer bir istinsah hatası ise 1267/1851'de vefat eden Edhem Baba olabilir mi? diye düşünülebilir. İ. Özmen, Derviş Ali'nin Orta Anadolu'dan olduğunu ve Feyzullah Baba'ya mensup olduğunu ifade etmektedir (1998: IV, 389). Eserin yazılış tarihinin verilmesi her halükarda işimizi kolaylaştırmakta, müellifin üslubundan Babagân kolundan, tarikatı nazeninden olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik Necip Asım, *Bektaşî İlmihali* diye adlandırıp neşrettiği eserde aynı müellifin farklı bir eserini veya bu eserin farklı bir kopyasını dikkate alarak neşretmiştir.

Eser yukarıda da dediğimiz gibi Razavi *Fütüvvetnamesi*'ne benzer bir mukaddime (1b-2a) ile başlar. Daha sonra dört pir dört tekbirin senedi söz konusu edilip, Hz. Adem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed'in belinin bağlanması anlatılır (2a-8a). Sonra Hz. Ali'nin şedd kuşanmasına dair ayrı bir başlık açılır ve konu Razavi *Fütüvvetnamesi*'ne benzer bir şekilde anlatılır (8b-11a). Sonra on yedi kemerbestin Ali tarafından bellerinin bağlanması (11a-12b); Selman-ı Farisi tarafından elli beş meslek pirinin bellerinin bağlanması (12b-15a) anlatılır. 15a'dan itibaren müellifin üslubuyla Hacı Bektaş sülukuna uygun bir şekilde ikrar meydanı bütün erkânı, duaları, tercüman ve gülbanklarıyla anlatılır (15a-27a). 27b'de

⁵ Eserin temininde kıymetli zamanlarını esirgemeyen meslektaşım Doç. Dr. Mehmet Dalkılıç'a şükranlarımı sunuyorum.

ikrar meydanına girecek can için hazır etmesi gereken yiyecek ve içecekler sıralandıktan sonra Aşure geleneği anlatılır (27b-29a). 29a-b'de Mustafa Fatih Baba'dan naklen Hacı Bektaş'ın soy silsilesi ve tarikat silsilesi sıralanır. 29b-34b arasında bir Bektaşî dervişinin kullandığı tac, hurka, menkûş, teslim taşı, palhenk, kamberiye, elif-i lâmend, tennure, tığbend, teber, kaşağı gibi malzemeler senedleriyle birlikte sual-cevap üslubunda anlatılır. Daha sonra *Semeratu'l-fuad*'dan naklen tacın esrarı anlatılır (34b-36a). Sonra sırasıyla *Fasl-ı sual-i dervişan* (36b), *Fasl-ı beyan-ı ism-i abdal* (36b-37a), *Fasl-ı min tarih-i seyyah-ı der beyan ba'zı fütüvvet* (37a-38b), *Silsile-i nesebi Hüinkar Hacı Bektaş Veli* (38b-39a), *Hüinkar Hacı Bektaş Veli'nin emanetleri beyanındadır* (39a-b) fasılları sıralanır. 40a-43b arasında ise muhtelif *tercümanlar* ve *gülbanklar* nakledilir.

Bize göre son üç eserin ortak yanı, esere fütüvvetle başlayıp daha sonra mensubu buldukları ve yaşadıkları tarikat erkânıyla devam etmeleridir. Yani eserin müellifleri tarikatla ilgili gelenekleri fütüvvet geleneğine uygun olarak temellendirmekte daha sonra kendi geleneklerindeki erkân, adap ve bilinen dua, tercüman ve gülbankları sıralamaktadırlar. Bu durum fütüvvet geleneğinin Bektaşî kültür çevresinde son dönemlere kadar sürdürüldüğünü göstermektedir. Öte yandan Bektaş Bey'in özel kütüphanesinde bulunan Kızılbaşlara dair Fütüvvetname'nin Burgazi'yi kaynak olarak kullanması Bektaşî ve Alevî çevrelerinin sadece Seyyid Hüseyin ve Razavî Fütüvvetna-

melerini dikkate almadıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Fütüvvetnamelerde Görülen Bazı İnanç Motifleri

Ahilerin teşkilât mensuplarını korumak üzere uyguladıkları merasimler daha sonra Alevî ve Bektâşîler tarafından neredeyse aynı denilecek şekilde benimsenmiş ve takip edilmiştir. Bu durum ikrar verme, yol atası ve yol kardeşi edinme törenlerinde açıkça tezahür eder. Bu bağlamda merasimler esnasında kullanılan şedd, hurka, tac, vb. kıyafetler, çarub/süpürme, çerağ uyandırma, rehberlik, sakilik vb. tören hizmetleri ve diğer şeyler iki zümrenin müşterek semboller ve yorumlarla benimsedikleri motiflerdir. Bunların yanında ahi teşkilâtının iç düzeniyle ilgili (yola dair) soru ve cevaplar, tâlibe verilen nasihatler, çeşitli vesilelerle okunan dualar, tercümanlar ve gülbanklar çoğu kere sözleri bile değişmeden Alevîler ve Bektaşîler tarafından aynen dile getirilmişlerdir. Hz. Ali'nin yol pîri oluşuna bağlı olarak onun etrafında geliştirilen on iki imam, on dört masum, on yedi kemerbest tevella ve teberra ile ilgili kabullerini, Hz. Peygamber'in miracıyla ilgili sonraları Alevî ve Bektâşî çevrelerinde geliştirilen *Kırklar* ile ilgili söylencenin ilk örneklerini fütüvvetnamelerde bulma imkânına sahibiz. Belki daha önemlisi her iki zümre de Hz. Muhammed, Hz. Ali, diğer peygamberler ve sahabelerle ilgili söylencelerde, olguları kendi yaşadıkları hayatla içselleştirerek ifade etmekte ve adeta onlarla hayatlarında hemhal olmak-

tadırlar. Bel bağlama, ikrar verme vb. me-rasimler bunun tipik örnekleridir. Burada makale sınırları içinde konunun örneklen-dirilmesi bağlamında bazı hususlara değ-i-neceğiz.

1. Fütüvvetin Tarifi

Bektaş Bey'in kütüphanesindeki Fütüvvetname'de fütüvvet şöyle tarif edilir:

"Fütüvvet, Hak Teâlâ'nın emrine, Rasulüallah'ın sünnetine uymak ve bütün mü-fessirler, muhaddisler, âlimler, salihler, evliya ve enbiyaların yolunu tutmaktır.

Ehli fütüvvet, insan ve hayvan cinsinden hiç kimsenin kıyamet gününde kendisinden hak dava etmediği, kendisinden incinmediği kişidir. Şeyh Safi der ki, ehli fütüvvet, kişiyi fesat işler-den men' eyleyen iyi yola yönlendiren, kötü yol-ları terk ettiren kişidir." (Fütüvvetname, 1086: 2a).

2. Hz. Ali

Gerek Ahilikte gerekse Alevî ve Bektâşilikte tasavvufî geleneğe uygun ola-rak silsilelerin Hz. Ali'ye dayandırılıp onun pîr olarak kabul edilmesi Hz. Ali sevgisine açık bir vurguya yol açmıştır. Hz. Ali ve Ehl-i beyt'e gösterilen sevginin Türk kültür çevre-sindeki temeli, Zeydiyye ve Keysaniyye fırka-sı kaynaklıdır. Horasan'daki Türklerin Zeydi-lerle ilişkileri Hz. Ali ailesine yapılan zulüm-lerin öğrenilmesine, Abbasi isyanının ünlü komutanı Ebu Müslim'in faaliyetleri ve Ah-med Yesevî'nin Muhammed b.el-Hanefiyye evladından oluşu bu sevginin arka planını teşkil eder.

İlk fütüvvetnamelerde Hz. Ali'nin fe-talığına/yiğitliğine dair ayetlerin nazil ol-duğu (Gölpınarlı, 1953-1954: 115), Hz. Peygamber'in onun fetalığına dair sözler sarf ettiği nakledilir.⁶ Özellikle onun kahraman-lık ve şecaatini gösteren ve *"Ali'den başka fetâ, Zülfikârdan başka kılıç yoktur"* (Aclûnî, 1979: II, 363; Taberî, 1987: III, 116) sözü bunlar arasın-da önemli bir yer tutar. Alevîlik-Bektâşilikte bu söz üzerine zülfikârnâmeler kaleme alın-mıştır. Hemen her Alevî şairinde rastlayabi-leceğimiz bu mısralara örnek olarak Seyyid Hüseyin'den bir kıta naklediyoruz (Sarıkaya, 2004: 64):

*"Hel etâ" ve "kul kefâ" ve "innemâ" Hakdan âna
"Ente minnî" dedi hakkında ânın hem Mustafâ
Pes bu ma'niden şehâdet eyledi peyk-i Hudâ
"Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ zü'l-fikâr"*

Fütüvvetin Hz. Peygamber'den Ali'ye intikal ettiği kabul edilir. Hz. Ali'nin fütüv-vet kuşağı/şedd kuşanması ve fütüvvet li-bası giymesine dair iki rivayet vardır. Seyyid Hüseyin'den önce yazılan fütüvvetnamelerde bu rivayet *tuzlu su içme* geleneğiyle ilgili kıs-sayla beraber nakledilir (Sarıkaya, 2002: 177-178). Seyyid Hüseyin, Seyyid Alaaddin er-Razavî ve onlardan mülhem fütüvvetname-

⁶ Bu ayetler, *"Onlar mallarını gece gündüz, gizli aşikar infak edenlerdir"* Bakara, 274;

"Allah sevgisiyle yiyeceklerini miskine, yetime ve esire verir, onları doyururlar" İnsan, 8'dir.

Bazı hadisler:

"Sizin en fetanız Ali'dir",

"Ya Ali sen feta oğlusun feta kardeşisin".

lerde ise Hz. Ali'nin şedd kuşanması, Gadîr-i Hum vak'ası bağlamında anlatılır. Razavî'nin anlatımı konuyla ilgili Müslim'in naklettiği hadis (Fedailü's-sahabe, 38) esas alınarak yapılmakla birlikte Hz. Ali'nin faziletine dair rivayetlerin pek çoğu burada söylenmiş gibi nakledilmiştir (Sarıkaya, 2002: 95-100). Daha sonra şedd kuşanma töreni Hz. Peygamber ile özdeşleştirilerek onun mirac gecesi Cebrail tarafından kendisine kuşattığı kuşağı merasimle Hz. Ali'ye kuşattığı ve sahabe arasında muahat/kardeşliğin ilan edildiği anlatılır (Razavî, 11a-13b; Fütüvvetname, 1269: 8b-11a). Sonra Hz. Ali, Hz. Peygamber'in izniyle on yedi sahabenin belini bağlar ve bu olayın anısına helvâ-i cefne pişirilir, sahabeye dağıtılır ve dört büyük şehre gönderilir (Razavî, 13b-16a).

Seyyid Hüseyin, olayı biraz daha menkıbevî bir tarzda şöyle nakleder: "Hz. Peygamber minberdeyken *"Ali'yi yanına çağırıp, ridasının içine aldı. Bir vücuttan iki baş olarak göründüler. Ve şöyle buyurdu: "Etin etimdir, kanın kanımdır, cismin cismimdir, ruhun ruhumdur."* (el-Belhî, 1301: 129-130). Sahabeden birisi hased ile sordu ki: *"Ya Rasulallah, siz mübarek gömleğinizi çıkarın biz dahi görelim."* Rasul (sav) mübarek teninden gömleği çıkardı, cümlesi gördüler ki velînin ve nebînin cismi ikisinin bir olmuş idi. Dedi ki: *"Saddık ya Rasulallah."* Tekrar mübarek gömleğini giydi." (Gölpınarlı, 1955-1956: 80-81; Sarıkaya, 2008: 149). Alevî ve Bektâşîler tarafından da aynen kabul edilen bu rivayette dayayan *"lahmike lahmî"* sırrı da metinde

ifade edilen Muhammed-Ali bütünleşmesidir (Aytekin, 1957: 11; Bozkurt, 2005: 13-18).

Seyyid Hüseyin ve Razavî'nin Gadîr-i Hum olayıyla ilgili anlatımları Şîî geleneğe uygundur. Ancak fütüvvet ehlinin bu hadiseden çıkardığı anlam Şîa'dan farklıdır. Onlar söz konusu rivayeti Şîa gibi hilafet meselesine bir delil olarak kabul etmemiştir. Bilakis, fütüvvet silsilesini Hz. Ali tarikiyle Hz. Muhammed'e ulaştırmak istemişler; bunu yaparken de olayı içselleştirerek kendi yaşadıkları formatta bir anlatım biçimi geliştirmişlerdir. Nitekim incelediğimiz *fütüvvetname* nüshalarında ne imamet Hz. Ali'nin hakkı olduğu vurgulanarak ilk üç halife ta'n edilip zulüm ve gasp ile suçlanmış ne de efdal-mefdul formülünden söz edilmiştir. Bununla beraber Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den sonraki velâyeti (bkz. eş-Şeybî, 1986: I, 386 vd.) açıkça tasrih edilmiş, diğer halifelerden de yeri geldikçe söz edilmiş, onlar hayırla yâd edilmişlerdir (Sarıkaya, 2002: 91-93).

Hz. Ali'nin şahsında başlayan Ehl-i beyt sevgisinin açık bir ifadesi olan tevella ve teberra inancı Seyyid Hüseyin ve ondan mülahem fütüvvetnamelerde yer almış ve Bektâşî geleneğinde (A.Rıfat, 1293: 193-194; Sunar, 1975: 106) devam ettirilmiştir. Seyyid Hüseyin tevella ve teberra inancını sual-cevap faslında şöyle açıklar: *"Tevella ve teberra her kişinin sülûkuna nisbetle değişir. Evvelâ kaol ehlinin tevellâsı emr-i ma'ruf, teberrâsı nehy-i münkerdir. İkinci fiil ehlinin tevellâsı yek-cihetliktir. Yani Âl-i Muhammed Ali eteğine yapışmış, hâlis, muhâlis olanla birliğe yetişmiştir. Teberrâsı Muham-*

med Ali vasiyyetin benimseyip onlara düşmanlık edenlere, düşman olmaktır. Hal ehlinin tevellâsi rızâ-yı Hakka ve vuslat-ı Hakkadır, teberrâsi mâ-sivallah'dandır, hatta kendi nefsinden de uzaklaşmaktır." (Gölpınarlı, 1955-1956: 88, 116-117).

3. Kırklar Meclisi

Alevî kültüründe çok önemli bir yere sahip olan Kırklar meclisi ile ilgili söylenenin de ilk örneklerini fütüvvetnamelerde buluyoruz. *Burgâzî Fütüvvetname'*sinde sema hakkında çeşitli bilgiler verildikten sonra, semanın delili olarak şu kıssa nakledilir: Ashab-ı Suffa'nın bir üzüm tanesi vardı. Rasulüllah'ın önüne koyup paylaşmasını istediler. Rasulüllah da onu ezerek suyunu kırk kişiye paylaştırdı ve "*kavmin efendisi onlara hizmet edendir*" buyurdu. Ashab-ı Suffe nağme kılıp semaya kalktılar. -Bazı rivayetlerde Rasulüllah'ın kalkıp üç defa sema ettiği, mübarek ridasının omuzlarından düştüğü haber verilir.- Cebraîl gelip Rasulüllah'a "*Ya Rasulallah artık dönme, yerler, gökler, cennet, cehennem cümle alem seninle beraber döner,*" dedi (Gölpınarlı, 1953-1954: 136). Aynı anekdot biraz daha farklı bir şekilde *Raza'vî Fütüvvetnamesi'*nde şöyle yer alır: "*Yemekten sonra fütüvvetdârların gülbank çekmeleri iki sebebe istinadendir: Hz. Rasûl kırklara yetiştiği vakit bir tane üzümü ezüp, şerbet edüp kırklar onu nûş ettikten sonra bülend avaz ile gülbank çekmişlerdir. Ashab-ı Suffe her ne zaman yemek yerlerdi sofrâ duasından sonra gülbank çekerlerdi.*" (Raza'vî, 62b).

4. Yol Atası ve Yol Kardeşliği Töreni

Fütüvvetnamelerde anlatılan "yol atası ve yol kardeşi edinme" töreni hemen aynen Bektaşî ve Alevî çevrelerine de musahiplik törenleri olarak geçmiştir. Ahiliğe katılmak isteyen çırağın kendisine yol atası seçmesi Bektâşîlik ve Alevîlikte *rehbere*; yol kardeşleri ise *musahibe* karşılıktır. Ancak Ahilerde meslekî eğitimin bir safhası olarak erkekler arasında yapılan uygulama Alevîlerde muhtemelen sosyal çevrenin de etkisiyle evli çiftler arasında yapılmaktadır. Bununla birlikte merasimin uygulama aşaması önemli ölçüde benzerlikler göstermektedir. Burada en çok bilinen *Raza'vî Fütüvvetnamesi'*ni esas alarak töreni nakledeceğiz.

"Tâlib ol mecliste atalığa ve kardeşliğe kimi seçerse onlara gücü yettiğince bir tuhfe (hediye) çekmek için tercümanın nakîbe suna ve "Fülanı atalığa ve filanı kardeşliğe kabul eyledim" diye. Sonra nakîb⁷ talibin eline yapışıp saff-ı niâle (peymançe, kapı arkası) gelip selam verip diye ki, "Bu aziz kardeşin bu makam-ı insafta durmaklığından murad odur ki, bu mecliste siz ihtiyarların huzuru şeriflerinde nim-tarik⁸ olmak ister. Fülan ihtiyarı yol atalığa, fülanı kardaşlığa kabul kıldı. Dünyada muhabbet için ve ahirette şefaât için haklarında ne buyurur-

7 Nakib: Ahilikte beşinci mertebede bulunan, merasim erkanını bilen ve mahfil ehlini lütfu keremle yerli yerine oturtan kimsedir. "Füke" de denilir.

8 Nim-tarik: Ahilikte ikinci mertebe, üstadı, piri yahut yol atası ve iki yol kardeşi olan ve onlardan terbiye görmüş bulunan kimsedir.

sunuz?" diye. Mahfil ehli, "mübarek olsun" diyeler. Nakîb, "Elfaz-ı dürer-i bariniz müzdüne Muhammed'e salavât verelim" deyip tuhfeleri yol ata ve iki yol kardeş önlerine koya. Sonra arka arka saff-ı niâle gelip talibin eline yapışıp, yol atasının önüne götüre. Talip dahi iki dizinin üstüne çöke, otura. İki kardeşleri dahi gelip biri sağında biri solunda oturalar.

Sonra ata-oğul sağ ellerin başparmaklarını birbirine mukabil koyup el tutuşalar. Ellerin üzerine bir mendil örteler. İki kardeş de tâlib'in eteğine yapışıp yol ataya kulak vereler. Yol atası, "Ey Ademoğulları! Size şeytana tapmayın, çünkü o sizin apaçık düşmanınızdır. Bana kulluk ediniz, doğru yol budur, demedim mi?" (Kur'an, Yasin, 60-61) ayetlerini okur. Sonra yol kardeşleri ellerini atayla oğulun elleri üzerine koyarlar. Yol atası diğer elini ellerin üzerine koyup biat ayetini (Kur'an, Fetih, 10) okur ve şöyle nasihat eder:

"Büyüklük Allah'ın işleri içindir, şefkat Allah'ın mahlukâtı içindir. Dünyada müsamaha içinde, ahrette şefaât içinde ol. Ey oğul nereye gidersen izzet ve hürmet ile git; nereye oturursan edep ile otur; ne söz söylersen hikmet ile söyle, yoksa kulak ver, dinle; durduğun zaman hizmet ile dur", der. Ve on iki nefes dahi verir (Gölpınarlı, 1955-1956: 96).

Başka bir *Fütüvvetnâme*'de bu on iki nefes, üstad, yol atası ve yol kardeşlerine nispetle şöyle sıralanır:

"Üstadın üç nefesi: 1. Zâhirin pâk, bâtının sâket, 2. Pîr-i Hüddâ'yı gökçek bil, 3. Pîr nazarında hizmet et.

Yol atasının üç nefesi: 1. Şeriatte dilin şehadette olsun, 2. Tarikatta elin sehavette olsun, 3. Hakikatte ayağın ibadette olsun.

Sağ yol kardeşin üç nefesi: 1. Şeriat od (ateş) dur. Zira çerağı ondan yakarlar, görmediğini gösterir, her kişiye miktarını bildirir, pişmeyi pişirir, 2. Tarikat yeldir yel nefestir, nefes ikrardır, ikrarı olmayanın imanı yoktur, 3. Marifet sudur, murdarı su ile yıkarlar pak olur. Abdest alıp namaz kılmaktır. 4. Hakikat türabdır. Benlikten geçip özünü meyyit mesabesinde bilip yetmiş iki millete bir nazarla bakmaktır.

Sol yol kardeşin üç nefesi: 1. Bir işaretir, el içinde şeriat emrinde şehadet kelimesine işaretir. Kelime-i şehâdet imanın seccadesidir, 2. Tarikatta şehâdetin nuru imandır, 3. Hakikatte amentübillah demektir, yani canı gönülden iman getirdim ahdimden dönmez demektir." (Fütüvvetnâme, 39b-40b). Bu nasihatler aynen Bektâşîler tarafından da verilir (A. Rıfat, 273-274).

Yol ata ve yol kardeşler şu ahid üzerine söyleşirler: "Eğer yarın Hakk dergâhında ve peygamber huzurunda kabul benim olursa sizsiz cennete girmiyem ve eğer kabul sizin olursa bensiz cennete girmeyesiniz ve bana şefaât edesiniz."

Bu ahd üzerine Fatiha okunur. Nakîbler tekbir getirir gülbank çekerler. Tâlib nimitarik olmuştur, bundan sonra artık sahib-i tarik olması gerekir." (Razavî, 50a-52a).

5. Dört Kapı Kırk Makam

Abdalân-ı Rum geleneğinde Ahmed Yesevî'den itibaren gördüğümüz dört kapı kırk makam kabulü bazı fütüvvetnâmelerde de yer almıştır. Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat olarak bilinen bu kapılar onar makamlarıyla birlikte şöyle sıralanır:

1. Şeriat makamları: İman, namaz, zekat, oruç, hac, helal kazanç, haram yememek, şeriat evine girmek, çağrıldığında Allah rızası için gazaya gitmek, emr-i maruf ve nehy-i anil münker;
2. Tarikat makamları: Tevbe, tıraş olmak, mürid olmak, havf ile reca arasında olmak, lezzeti terk, hizmet, evrad okumak, pîrin icazetiyle okumak, nasihat, terk-i tecrid;
3. Marifet makamları: Edeb, nefs-i cevr etmek, haram lokmadan perhiz kılmak, sıdk ve ihlas, haya, hilmü'n-nefs, din-i mübîn-i bilmek, kurb ve visal, kendini bilmektir;
4. Hakikatın makamları: Toprak olmak, yetmiş iki millete bir gözle bakmak, iyi lokma yemeye yönelmek, mahlûkatın kendisinden emin olması, kimseyi incitmemek, fukarayayı geri çevirmemek, Hak yolunda malını harcamak, sırrı saklamak, münacaat-ı Teâlâ, gözünü açıp ilim öğrenmektir (Razavî: 2b-3a; Bilgin, 1992: 34-40).

6. Tercümanlar

Çeşitli törenler ve gündelik hayattaki bazı görgü kurallarıyla ilgili olarak Ahi ve Bektaşî kültüründe karşımıza çıkan önemli motiflerden birisi de tercüman, gülbenk, dua ve hayırlılardır. Fütüvvetnâmelerde gördüğümüz örnekler hemen aynıyla Bektaşî gelenekte de yer almış ve asırlardır söylenegelmiştir. Makale sınırları içinde biz iki örnekle yetiniyoruz:

TERCÜMAN-I İKRAR

Hamd u lillah olmuşam ben bende-i hass-ı Huda

Can u dilen 'aşk ile hem hâk-i pâk-i cuda

Râh-ı zulmetden çıkub doğru yola basdım kadem

Hâb-ı gafletden uyandım can gözün kıldım güşâ

Mezhebim hak Ca'feridir gayrılar batıldır

Yetmiş iki fırkadan ben olmuşum cuda

Sevdiğim on iki imam ben güürûh-ı naciyim

Pirim üstadım Hacı Bektaş Veli evliya

Hak deyüb bel bağladım ikrar viriüb erenlere

Rehberim oldu Muhammed mürşidimdir Murtaza

Ber cemali Muhammed kemali Hüseyin Ali râ salavât (Fütüvvetname, 1269: 42b).

TEKBİR-İ TIRAŞ

Çün tıraş itdik mâyi bulduk safa

Ehl-i beyte tabi' kıldın vefa

Gökden indi ayet-i hak muhallikîn

Onun için oldı tıraş Mustafa (Fütüvvetname, 1269: 42a).

SONUÇ

Gerek XVI. yüzyıldan önce yazılan bazı hacimli fütüvvetnameleri gerekse Bektaşî çevrelerinde yazılan çeşitli fütüvvetnamele-ri değerlendirdiğimizde, aynı kültür köke- nine ve çevresine sahip Ahilik, Bektaşilik ve Alevîliğin bu birlikteliklerinin din anlayışla- rı ve dinî hayatlarında devam ettiği açıkça görülmektedir. Kurumsal bakımından daha önce olan fütüvvet-ahi teşkilatının sadece adâp ve erkân bakımından değil, çeşitli gele- nek ve inanç motifleri bakımından da Bektaşî ve Alevî kültürünü etkilediği anlaşılmakta- dır. Ahi şedd (bel bağlama) törenleri kısmen değişime uğrayarak Bektaşî ve Alevî züm- releri tarafından benimsenmekle kalmamış, şedd ile ilgili geleneksel temellendirmeler de büyük ölçüde bu zümreler tarafından kabul edile gelmiş, silsileler bu gelenekle birlikte yâd edilmiş, törenleri süsleyen tercüman ve gülbanklar aynı şekilde terennüm edilmiştir.

Fütüvvetnameler XIII. yüzyıldan iti- baren Türkiye'deki halk dindarlığıyla ilgili değişim ve gelişmeleri, özellikle XV. yüzyı- lın ikinci yarısından itibaren etkisi beliren Safevî Şîliğinin izlerini takip etme imkânı da sunmaktadır. Aynı zamanda içerikle- ri bakımından teşkilatla ilgili gelişmelerin ipuçlarını vermektedir. Dolayısıyla ilgili dö- nemler için Türkiye'nin sosyal ve dinî tarihi açısından ilk el kaynaklar olarak kendilerin- den yararlanılmayı ve haklarında araştırma yapılmayı beklemektedirler.

KAYNAKÇA

- A. Rıfat. (1293). *Mir'âtü'l-Makâsîd*. İstanbul.
- ACLÛNÎ. (1979). İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hâfâ, I-II*. Tahkik: A. Kalaş. 2. baskı. Beyrut.
- AYTEKİN, Sefer. (1957). *Buyruk*. Nşr: Sefer Aytekin. Ankara.
- el-BELHÎ. (1301). Süleyman b. İbrahim. *Yenâbi'u'l-Mevedde*. İstanbul.
- BOZKURT, Fuat. (2005). *Buyruk*. Nşr: F. Bozkurt. 2. Basım. İstanbul.
- CAHEN, Claude. (1986), "İlk Ahiler Hakkında". Çev: M. Öztürk. *Belleten*, Cilt L. Sayı 197.
- ÇAĞATAY, Neşet. (1953). "Fütüvvet-Ahi Müessesesinin Menşei Meselesi". *AÜİFD*, C. I. Nu: 1-3.
- Fütüvvetname. (1089h.). *Fütüvvetname*. Bektaş Bey Özel Ktb, v. 2a-12a.
- Fütüvvetname. (1269h.). *Fütüvvetname-i Bektaşîyye*. İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Nr: 826, 1b-43b.
- Fütüvvetname. Ankara İl Halk Ktb., 355/2, 32b-56a.
- Fütüvvetname. Millet Ktb., Şer'iyeye 900, 1a-44b.
- GÖLPINARLI, Abdulkaki. (1953-1954). "Burgâzî ve Fütüvvetnamesi". İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi Mecmuası, C. XV, Nu:1-4.
- (1955-1956). "Şeyh Seyyid Gaybî oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin'in Fütüvvetnamesi". İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi Mecmuası, C. XVII, Nu: 1-4.
- GÜREL, Rahşan. (1992). *Razavî'nin Fütüvvet- namesi başlığıyla Marmara Üniv. SBE*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- İBNÜ'L-ARABÎ Muhyiddin, Fütühat-ı Mekkiyye, Mektebetü's-Sikâfetü'd-Diniyye, I-IV. trz.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad. (1947). "Anadolu Selçuklularının Yerli Kaynakları". Belleten, VII. Ankara.
- MÜSLİM (1935). b. Haccac el-Kuşeyrî. es-Sahîh, I-IV. Nşr: M. F. Abdalbaki. Mısır.
- Şeyh Eşref b. Ahmed. Fütüvvetname. Nşr: O. Bilgin. 1992. İstanbul. ÖZMEN, İsmail. (1998). Alevi-Bektaşî Şairleri Antolojisi, I-V. Ankara. Razavî. Millet Ktb., Şer'iiyye 902. v. 4a.
- SARIKAYA, M. Saffet. (2002). XIII-XVI. Asırlardaki Anadolu'da Fütüvvetnâmelere Göre Dinî İnanç Motifleri. Ankara.
- (2004). Seyyid Gaybî b. Seyyid Hüseyin, Şerhu Hutbeti'l-Beyan. Haz: M. Saffet Sarıkaya. Isparta.
- (2008). Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık İnceleme-Metin. Haz: M. Saffet Sarıkaya. İstanbul.
- es-SÜHREVERDÎ. (1973). Fütüvvetname I. (M. Sarraf, Resâyl-i Civânmerdân, Tahran içinde).
- SUNAR, Cavit. (1975). Melâmilik ve Bektâşîlik. Ankara.
- eş-ŞEYBÎ. (1986). Mustafa Kamil, es-Sıla beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyu'. 3. baskı. I-II. Beyrut.
- Taberî. (1987). Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, I-X. Beyrut.
- TORUN, Ali. (1988). Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler. Ankara.

EK METİN

Bu metin *Fütüvvetname-i Bektaşiyye*, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Nr: 826. 1b-43b'de anlatılan 15a-29a arasındaki Bektaşî ikrar töreni, sofrâ çekmek için gereken malzemeler ve aşure pişirmenin usulü hakkındaki kısmı içerir. Metin içindeki bazı tabirlerin parantez içinde verilen çevirileri ve dipnottaki çeviriler bize aittir.

15a İmdi azîzim cennet mekân firdevs-i âşiyân rahmetullahi aleyhi'l-müste'ân şerî'atlı tarîkatlü reşâdetlü fütüvetlü âl-i himmetlü ser-efserim dedemiz mürşid-i kâmilim sebab-i necâtım mağfiret-penâhım huzûr-ı Muhammed Ali'de bes-penâhım beden destgâhım azîzim efendim kutbu'l-ârifin ğavsu'l-vâsılın kaddese sırrahu'l-âlî vâsıl-ı ilallâhi'l-vâlî ya'nî vekîl-i Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî el-Horasânî efendimiz hazretlerinin vekilleri **15b** a'nî bihî İbrahim Enver Baba Efendi rahmetullahi aleyhi's-samedânî efendimiz hazretlerinin kâide-i üslûb ve farîza-i cenâb-ı Bârî ve sünnet-i seniyye-i cenâb Hazret-i Muhammed'î ve kavî-i cenâb-ı Hazret-i Emîru'l-Mü'minîn İmâmu'l-Muttakîn Esedullah Ali ve rüsûm-i kavâ'idi mezheb-i pâk Hazret-i İmam Ca'fer es-Sâdık muttakî ve resm-i kavâ'id-i Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî el-Horasânî ve erkân-ı ehlullah ve râh-ı muhabbet-i hanedân evlâd-ı Mustafavî fi'l-asl kâide-i âliyyeleri üzere imdi bir müteehhil cân karındaşın ikrârını aldıkları âvende (mertebede) ol cânın tam erkân-ı ehlullah olarak göreceği ayn-ı cemi

ve rehberlik idecek zât-ı âli kadrin ne güne rehberlik ideceği erkânı min gayr-i haddin alâ kadri't-tâ'at mansûr-ı hakîr kemterânem denlü deryâdan katre ve güneşden zerre olarak iş'âr eyledim (haddimi aşarak gücümün yettiğince aciz ve aşağılık bir kul olarak denizden damla misali gösterdim). Ve her ne kadar kusûr-ı hakîrânem var ise dahi işbu risâle-i merğûbayı mütâla'a iden şerî'at-i Ahmediyye ile me'lûf ve müte'ayyin ve hakîkat-ı Hakk ile mü'tekîd ve ma'rifet-i insaniyetle kâmil ve tarîkat-ı aliye-i ehlullah ile âmil Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî efendimizin emr-i aliyyeleriyle kâil ve râzı olan cân karındaşlarımızdan kusurumu afvını ricâ ve niyâz iderim. Erenler nitekim kutbu's-samedânî Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî el-Horasânî buyurur ki, kıt'a:

Levh-i cihanda ezel kim her ne takdîr itti rabb

*Kavl hatada şeyh 'atâda böyle bir tûl-i emel
Geliser başına elbet bin bir ya hayr u şerr*

*Kavl-i beşer insan şaşar işler düşer devr
düşer*

*16a Sarp kayalu yerde gâh at düz yürür
ra'nâ eser*

*Gâh düz yerde yürüyem dir ayagın sürçer
düşer*

Bu beyt-i şerîfin fehvâsınca erenlerim ma'lûm erenlerdir ki kavîl hatasız olmaz. Hata bizden atâ siz erenlerimden. Ve cümleye ma'lûmdur bu makûle risâle tahrîr olunmaktan murâd bir duâdır, ya'nî anılmaktır. Ve ba'zan bu risale-i merğûbe-i

mağfiretnâmeye nazar idüb ve mütala'a iden bâ-safâdan dahi mercûdur ki bu hakîr kemter abd-ı âciz Muhammed Seyfeddin ibn Zülfikârî Dervîş Ali bende-i ahkar-i pür-taksîri (en aşağılık ve günahı çok kul) dahi gönlümden ihrâc ve ib'âd buyurmayub şey-dullah idici ahkardır. Me'mûl ider ki, "*şey-dullah idiciler me'yûs olmaz*" dirler, ol münasebetle da'vât-i hayriyyenizi niyâz iderim.

Azîzim, imdi şöyle ma'lûm olsun ki ey tâlib-i râh-ı Muhammed Ali vey muhibbân-ı şâh-ı şehidân-ı imâm-ı Hüseyin Velî vey kân-ı düvazdeh imâmân Hazret-i Peygamberi vey tâbî'-i zümre-i muhibb-i hânedân Mustafâ ve İmâm Ali vey muktedân-ı mezheb-i Hazret-i İmâm Ca'fer es-Sâdık Muttakî vey tâlibân-ı râh-ı Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî el-Horasânî vey gurûh-i nâciye-i ve tâlibân-ı ayn-ı erkân-ı nûr-ı celî ma'lûm erenler olsun ki ibtidâ bey'at-i erkân-ı Hazret-i Pîr Hünkâr Hacı Bektaş Velî el-Horasânî kudise sırruhu'l-celî efendimiz hazretlerinin resm-i aliyyeleri budur ki yol ve erkân ile bir mütehhil (evli) cân karındâşı arub yeti-şeceği vakt ne güne olur ve ne görecek ve rehberlik idecek cânın dahi ne güne rehberlik idecek ve ne okuyacak ve ne deyecek bu risâlemiz anı bildirir.

Emmâ ba'd benim nur-i aynim ve rahm-i azîzim cân-ı beraberim kâ'ide **16b** budur ki bir cân karındâşı ve tarîkat-ı aliyyeyi idhâl olunacağı vakt ve tarîkat-ı râh-ı Muhammed Ali'ye ve on iki imam efendimizin kıt'alarına gireceği ve Hazret-i Pîr efendimizin erkân-ı aliyyelerini göreceği vakitte kâide-i erenler budur ki bir mübarek Cum'a gicesi veya bir

veym-i İsneyn (Pazartesi) gicesi veya bir ihyâ gicesi olmak şurût-ı erenlerdir.

Azîzim imdi mâlum olsun ki, hangâh-ı mağfiret-nümâda bulunan zât-ı alâ kadrihî (kıymeti yüce zat) Dede hazretleri her kim ise dergâhda meydancılık hizmetinde bulunan cana emr ide ve diye ki,

"Meydancı Baba bizim bu gice ahd-i cem'imiz vardır. Velâkin sen dahi ahvâl üzere meydanı güzelce sil süpür,"

diye. Meydancı Baba da, "*eyvallah erenler*", deyüb ve gelüb emirleri üzere meydanı temizce silip süpürüp ve şamdanları dahi temizce silüb ve çerâğları diküb ve yeti-şecek canın dahi çerâğın diküb ve delilini yani şem'asını (mumunu) dahi hazır idüb ba'dehu "taht" tâbir olunan mahallin üzerinde olan kandili uyarub çerâğ taşını dahi temizleyüb ba'dehu çerâğın dahi hazırlayıp, andan meydan taşını dahi temizleyüb ve üzerine bir maşraba sekri veyahût asel şerbeti koyup andan küreyi yani ocağı temizleyüb ve önüne buhurdanlık ile bir miktar od ağacı yakub tütsü ide. Mâ-bâki (geride kalan) od ağacını buhurdanlık dibine koya. Andan tahtın sağ tarafına "Ahmed-i Muh-tar postunu" serüb ve sol tarafına "Aliyyü'l-Mürteza Postunu" serüb kürenin alt yanına, meydan kapısı içerüsünde olan eşğin yanına -ki ol taş "Kızıl Eşik" dirler. "Niyâz Taşı" ve "Mürüvvet Taşı" tâbir olunur, makamı büyüktür; zira bir can meydana girince erenler cemâlin görünce onun dibinde niyâz olunur- anın yanında **17a** Hazreti Pîr Efendimiz Horasan tarafından getürdikleri post

olup, “Horasan Postu” tabir olunan “Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş Velî postu”nu serüb ve kûrenin üst yanına dahi “Aşçı Baba Postunu” serüb ba’dehu mâ-bâki postları dahi sırasıyla serüb ancak müteehhil ayn-ı cemde bu mezkûr dört postu bilmek lazımdır. Gayrî lazım değildir.

Velhâsıl derîn-i meydanda bilâ-kusur hizmete dair hiçbir şey kusur bırakmayub, andan meydan kapısında taşrasına dahi bir leğen-ibrik ve bir havlı koyub ba’dehu Meydancı Babanın hizmeti tamam ve tekmîl oldukça Dede bulunan zât-ı alâ kadrihî haber verüb diye ki; “Erenlerim emir buyurduğunuz meydanın hizmetleri tamam olup, görüldü” deyüb ba’dehu Dede Efendi dahi, “eyvallah” deyüb kalkub Meydan kapısından içeri girüb ve niyâz taşı beraberinde yere beraber bir niyâz idüb anda ayağa kalkup yürüyerek, mezkûr makamlara î mâ ederek evvelen kapu yanında olan Pîr postuna ve saniyen tahtın sol tarafında olan Aliyyü’l-Mürteza postuna ve taht çerâğına ve çerâğ taşına, meydan taşına ve kûreye yani ocağa ve Aşçı Baba postuna, Ahmed-i Muhtar postuna î mâ ederek ve niyâz ederek, herhangi mahalli ve herhangi postu ihtiyâr ider ise niyâzın idüb, geçüb karar ide.

Ba’dehu dergâhta bulunan canlardan evvelen Aşçı Baba, andan ulu bulunan karındaşlarından her kim ise sırasıyla yol ile ve erkân ile ve erkân-ı erenler üzere, yol-lu yolunca birer birer meydan kapusundan içerü girip kâide-i erenler üzere niyâzların idüb ve Dede Efendi dahi yer gösterüb ve

gösterdikleri mahalle gelüb ve niyâzın idüb karar ideler. Ba’dehu cümle canlar âyin ve erkân üzere tekmîlen girüb andan yeni tâlib dahi kendü 17b bildiği gibi meydan kapısından içerü girüb niyâzın idüb Dede Efendinin gösterdiği mahalle gelüb karar ide.

Velâkin bazı kere Dede Efendi tarafından ruhsat olur ki, “ibtidâ herkes yollu yolunca canlar meydana girsünler”, deyu. Dede Efendi en sonra gelüb meydana girüb ve cümle canlar ayakta bulunub ve Dede Efendi meydana girince yere beraber niyâz idüb ba’dehu ayağa kalkub durdukları mahalden: “es-Selâmü ‘aleyküm ve rahmetullah” deyu selam vire. Canların içinden Aşçı Baba, Meydancı Baba veyahut bir ulu karındaş dile gelüb diye ki: “Ve ‘aleykümü’s-selâm ve rahmetullahi ve berakâtühü”. Andan sonra Dede Efendi bâlâda (yukarıda) zikrolunan minvâl üzere ve âdâb ile imâ ve niyâz iderek herhangi mahalli ihtiyâr iderler ise gelüb postuna niyâz idüb oturduğu anda cümle canlar dahi mean (beraber) bir ağırdan oldukları postlara çöküp ve niyâz idüb yerlerinde karar iderler. Bu iki vecihlerin ikisi dahi caizdir. Velâkin yeni talibin beherhâl en son girmek meydan şurûtundandır.

Ba’dehu Dede Efendi cümle canlara hitaben; “Aşçamlar hayır ola!” deyüb, canlar dahi oturdukları yerden yere beraber bir niyâz iderler. Ba’dehu Dede Efendi, Meydancı Babaya bir işaret ide ki, buhurdanlığı uyara. Meydancı dahi bir niyâz idüb, kalkup buhurdanlığa od ağacı koyub ve niyâzın idüb, gelüb yerine karar ide. Andan sonra

Dede Efendi dile gelüb cehr ile “destur” de-yub Fatiha-i Şerîfe’yi kıraat ideler (okuyalar). Ve ba’dehu üç kere İhlas-ı Şerîf’i kıraat ide. Ba’dehu duâ-i Azam’ı ve salavât-ı şerifi kıraat ide.

“Bismillahirrahmânirrahîm. Allâhümme ente’l-evvelü fe-leyse kableke şey’ün. Ve ente’l-âhiru fe-leyse ba’deke şey’ün. Yâ Kâinen kable külle şey’in. Ve yâ Bâkiyen ba’de külle şey’in. Ya men hüve akrabu ileyhi **18a** min hable’l-verîd. Yâ men hüve fe’âlün limâ yürîd. Yâ men yehûlü beyne’l-mer’i ve kalbihi. Yâ men hüve bi’l-manzari’l-alâ. Ya men leyse ke-mislihi şey’ün. Ve hüve’s-semîu’l-basîr. Yâ men hüve alâ külli şey’in kadîr. Aksı hacetî bi-hakkı Muhammed ve âlihi’t-tahirin”.⁹

“Bismillahirrahmânirrahîm. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidînâ ve seyyidi’l-enbiyâ Muhammedini’l-Mustafa.¹⁰ Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidînâ ve seyyidi’l-evliyai’l-imam Aliyyi’l-

Murtaza. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina ve seyyideti’n-nisâi’l-âlemîn Fatimati’z-Zehrâ. Ve ‘alâ ümmihâ ve ümmi’l-mü’minîn Hadicetü’l-Kübrâ. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Hasani’l-Müctebâ. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Hüseyini’ş-Şehid-i Kerbelâ. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Zeyne’l-Abidin. Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Muhammedi’l-Bakır, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik ‘alâ nur-i seyyidina’l-imam Caferi’s-Sadık, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik ‘alâ nur-i seyyidina’l-imam Mûsa’l-Kazım, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Aliyyi’r-Rızâ, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Muammedi’t-Takî, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Aliyyi’n-Nakî Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam Hasani’l-Askerî, Allâhümme salli ve sellim ve zid ve bârik alâ nur-i seyyidina’l-imam zamanunâ Muhammedi’l-Mehdi salavâtullahi ve selâmuhu aleyhim ecma’ıyn.

Allâhümme inne haülâi eimmetünâ ve sadâtünâ ve küberâünâ ve şüfeâünâ bihim tetevellâ ve min a’dâihim teteberâ fi’d-dünya ve’l-ahireti.¹¹

Allâhümme vâlin men vâlâhum ve âdin men âdahum v’ensur men nasarahum v’ahzül men

9 “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla... Ey Allahım! Sen Sen’den önce hiçbir şey olmayan Evvel’sin. Sen Sen’den sonra hiçbir şey olmayan Âhir/Son’sun. Ey her şeyden önce Olan. Ey her şeyden sonra Kalan. Ey insana şah damarından daha yakın olan Zât (Kaf, 13). Ey dilediğini yapan Zât (Buruc, 16). Ey kişi ile kalbi arasına giren Zât (Enfal, 24). Ey Arş-ı Âzam’daki Zât. Ey hiçbir şey kendisine benzemeyen, İşiten, Gören Zât (Şura, 11). Ey her şeye güç yetiren Zât (En’am, 17). Muhammed’in ve onun temiz ailesinin/Ehl-i beyt’inin hakkı için ihtiyacımı gider.

10 “Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla... Ey Allahım! Peygamberlerin efendisi ve efendimiz Muhammed Mustafa’nın nurunu mübarek kıl ve artır, salât selam ona olsun.” Bundan sonraki ifadeler de zikredilen imamların özelliklerini ifade eden aynı minvaldeki dua cümleleridir.

11 “Ey Allahım! Onlar bizim imamlarımız, seyyidlerimiz, büyüklerimiz, şefaatçilerimiz. Dünya ve ahirette onlara tevevellâ/dostluk ederiz ve onların düşmanlarından teberrâ ederiz/uzaklaşırız.

hazelehum **18b** v'elan men zalemehüm v'ehlek adüvvehüm mine'l-insi ve'l-cinni mine'l-evvelîn ve'l-ahirîn.¹²

Allâhümme zidnâ muhabbetehüm v'erzukuñâ şefaatehüm v'ahşurnâ meahüm ve fi zümratihim ve tahte livâihim. Bi-fazlike ve kerâmike ve cûdike ve ihsânike ve rahmetike yâ erhamerrahimîn ve sallallâhû alâ seyyidina Muhammedin ve âlihi't-tahirîn ve'l-hamdü liilâhî rabbilâlemîn.¹³

Na'd-ı Ali: Nâd-ı Aliyyen mazharu'l-acâib tecidhü avnen leke fi'n-nevâib lâ- ilallahi hâcetekü külle hemmîn ve ğammin seyenceli bi-nuri azâmetike ya Allah ve bi-nûri nübüvvetike yâ Muhammed ve bi-nûri velâyetike ya Ali edriknâ Lâ fetâ illâ Ali Lâ Seyfe illâ Zülfikar.¹⁴

Essalâtü vesselâmü aleyke ya evliyâullah, Essalâtü vesselâmü aleyke yâ ricâlullah Essalâtü vesselâmü aleyke ve aleynâ va alâ âlihi ve ezvâcihi ve etbâihi ve sallallâhu alâ seyyidinâ Muhamme-

din ve âlihi't-tahirîn. Rabbenâ tekabbel minnâ bi-hakkı Ahmedin ve Haydârin ve âlihima hû dost."

İmdi bu zikrolunan Fatiha ve İhlas ve i'tisâm ve ihtirâmı ve salavât-ı şerife ve selâmı Dede Efendi cehr ile canlar ihfâen okuduktan sonra "Hü" denildikten sonra Dede Efendi bir niyâz idüb ayağa kalkar ve gerü çekilüb yere beraber meydana cümle canlara karşı bir niyâz idüb darda durup işbu özr-i dârı kıraat ide.

"Bismillahirrahmânirrahîm. Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in-lem tağfirlenâ ve terhamnâ leneküenne mine'l-hâsırîn.¹⁵ Ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hüseyin Ali ra salavât. Allâhümme salli alâ Muhammed ve alâ âli Muhammed "

deyüb ba'dehu bu tercemanı kıraat ide:

Tercüman:

"Allah Allah, özüm darda, yüziüm yerde, erenlerin huzurunda, Hak Muhammed Ali divânında canım kurban, benim tercüman bu hakir-den ağrınmış **19a** incinmiş, can karındaş var ise, yola gelsin yolu ile yoldayız, Allah eyvallah erenler kimsenin hakkı kalmasun, hakkı olan gelsün hakkını alsın. Zira bu meydan Muhammed Ali meydanıdır, erenler Hü dost,"

deyüb özrün diler. Ba'dehu cümle canlar dahi yere bir ağızdan niyâz idüb, andan tığbendin beline kuşanub ellerin ayaklarını mühürleyüb bunu okuya:

15 Kur'an, Araf, 23, "...Ey, Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyân edenlerden oluruz."

12 "Ey Allahım! Onlara dost olana dost ol, düşman olanlara düşman ol. Onlara yardım edenlere yardım et. Onları terk edeni rezil rüsva et. Onlara zulmedene lanet et. Dünya ve ahrette, öncekiler ve sonrakilerden insan ve cinden onlara düşmanlık edenleri helak et.

13 "Ey Allahım! Onlara olan sevgimizi artır. Onların şefaatiyle bizleri rızıklandır. Bizleri, onların zümresinde ve onların sancağının altında haşır et. Ey rahmet edenlerin en Merhametlisi fazlınla, kereminle, cömertliğine ve rahmetine bizleri nasiplendir. Allahın salâti efendimiz Muhammed'e ve temiz Ehli beyt'ine olsun. Âlemlerin rabbine hamd olsun."

14 "Allah'ın kudret eseri olan kerametlerin zuhur ettiği (veya, keramet sahibi olan) Ali'yi çağır. Vekillerin arasında onu yardımcı bulursun. Ey Allah'ım Sen'in azametle, ey Muhammed senin nübüvvetle ve ey Ali senin velâyetle bütün dert ve üzüntüler açılır ve aydınlığa dönüşür. Ey Ali bana yetiş. Ali'den başka yiğit, Zülfikar'dan başka kılıç yoktur."

"Bismillahirrahmanirrahim. Yâ eyyühel-
lezine âmenû'sbirû ve sâbirû ve râbitû ve't-
tekullâhe le'alleküüm tüflihûn.¹⁶ Azameti tekbîr
Allâhu ekber Allâhu ekber lâilâhe illallah vallâhu
ekber Allâhu ekber ve lillahi'l-hamd, havâlat-ı
padişâh-ı merdan, hü dost" deyüb tığbend ter-
cümanını kıraat ide.

Tercüman-ı tığbend:

Hizmet-i merdâne bidâyet bendini

Küşvâre kılmuşım dost bendini.

Rehber ile pîre kıldım iktida

Taktı Selman boynuma tığbendini

*ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hüseyin Ali
ra büleñ salavât Allâhümme salli alâ Muham-
med ve alâ âli Muhammed Allah eyvallah".*

Bu zikr olunanları okuduktan sonra
Dede Efendi cümle canlara karşı meydân
ortasında bir niyâz edüb, ba'dehu kalkub
îmâ iderek geri çekilüb ve gelüb Hünkâr
Hacı Bektaş Veli postunda iki rek'at namaz
kılub ba'dehu namazdan kalkub niyâz ide-
rek sağa ve sola ima iderek gelüb postuna
giçüb karar ide.

Andan sonra yeni talibi ismiyle çağırub:
"Gel filan efendi" diye. Yeni tâlib dahi niyâz
iderek yerinden kalkub Dede Efendinin hu-
zuruna gele. Ba'dehu Dede Efendi dile ge-
lüb talibe diye ki:

*"filan efendi, sen bu tarîk-i aliyeye ve on
iki imam katarına ve Muhammed Ali râhuna ve*

¹⁶ Kur'an, Al-i İmran, 200, "Ey iman edenler! Sab-
redin, sebat gösterin. Hazırlıklı ve uyanık olun ve
Allah'a karşı sorumluluk bilincinde olun ki kurtuluşa
eresiniz."

Hünkâr Hacı Bektaş Veli Efendimizin yoluna
girmek murad idersin. Velâkin bu bizim yolu-
muz gayet güçdür ve melâmet yoludur ve temür-
den yaydır. Son pişmanlık **19b** ıssı itmez. Di-
mişlerdir ki "Gelme, gelme, dönme, dönme, gele-
nin malı dönenin başı" deyu. "Erenlerin kelamı
vardır. Bu kavle razı mısın ve ne dersin",

deyu Dede Efendi bir defa yahut üç defa
sual ide. Tâlib dahi niyâz idüb ba'dehu Dede
Efendi tekrar dile gelüb talibe diye ki; "Oğ-
lum rehberliğe kimi istersin?" deyu üç defa ya-
hut bir defa sual ide. Tâlib "filan canı isterim"
diye. İsmiyle dile gelüb andan Dede Efendi
dahi diye ki, "var imdi ol cana niyâz eyle" de-
yüb andan tâlib dahi rehberliğe her kime dil
oldu ise gelüb ol cana niyâz idüb, ba'dehu
geri çekilüb mukaddem makarr-ı ikameti
olan yere gelüb otura. Andan Dede Efendi
rehberlik edecek cana dile gelüb hitap ide
ki; "Derviş filan, şu can seni rehberliğe niyâz
eder, var imdi şu cana rıza-i Hakk için rehber-
lik eyle." Deyu hitab idüb ba'dehu rehber-
lik edecek can dahi "eyvallah" deyüb niyâz
ederek özr-i dâra gelüb Dede Efendiye bir
niyâz ide. Andan darda durub bu özr-i dâri
okuya:

Tercüman:

"Sen bilirsün kul hatasız olmaz ah

Suçumu ben muhterifim padişah

Bi-hakkı Mustafa ve'l-Murtazâ kimse

Hata kıldım suçum afo eyle ey padişah

Hüseyin-i Kerbela hakkı çün

Zalemnâ Rabbenâ estağfirullah

Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem tağfir lena ve terhamnâ lenekûnenne mine'l-hâsirîn. Estağfirullâh, Estağfirullâh, Estağfirullâh! Ağ-rınmış, gücenmiş can karındaş var ise meydan-ı muhabbette, dâr-ı mansurda yüzüm yerde, özüüm darda hakkı olan can karındaş var ise hakkını talep etsün.

Diger:

Tarikatta boyun burmak hatadır.

Erenler 20a menzili teslim-i rızâdır.

Elimden ya dilimden her ne ki geldi

Elim yâhûd dilim kesmek revâdır.

Allah Eyvallah erenler, Hü dost... Ber cemal-i Muhammed kemal-i Hüseyin Ali ra bü-lend salavât Allâhümme salli alâ Muhammed ve ala âli Muhammed"

deyüb özrünü dileye.

Ba'dehu Dede Efendi de dile gelüb diye ki;

"Ey erenler, can karındaşlar bu cana hiç içinizden bir gücenmiş ve ilişmiş ve incinmiş can var mıdır? Eger var ise dile gelsün ve gelüb hakkını alsun. Zira bu meydan imam Hüseyin meydanıdır, dâr meydanıdır. İşte meydânda duran candan herkes hakkını alsun, kimsenin hakkı kalmasun"

deyu Dede Efendi canlara bu suâli ide. Cümle canlar dahi bir ağızdan beraber yere niyâz idüb andan rehberlik idecek can dahi Dede Efendiye niyâz idüb ve gerü çekilüb, tîğbendin kuşanub ve bu tercemanı okuya:

Tercüman-ı Tîğbend:

"Hizmet-i merdân bidâyet bendini

Küşvâre kılmışım dost bendini

Rehber ile pîre kıldım iktidâ,

Taktı Selman boynuma tîğbendini

Allâh Eyvallah! Ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hüseyin Ali ra bü-lend salavât Allâhümme salli alâ Muhammed ve alâ âli Muhammed"

deyüb ve Dede Efendiye bir niyâz idüb gerü çekildikde Dede Efendi emir buyurub; "Şu canın çerâğını uyandır" deyüb rehberlik idecek can dahi yere beraber bir niyâz idüb ve gelüb tahtın üzerinde olan kandilden veyâhût çerâğ taşı üzerinde olan kandilden delili yani şem'ayı alub uyandıra. Ve şem'a ile beraber çerâğ taşına bir niyâz idüb ba'dehu ayağa kalkub yeni talibin çerâğını uyandırub ve bir niyâz idüb andan geri çekilüb ve darda durub bu tercüman-ı kebîri kıraat ide:

Tercüman-ı çerâğ haşiyeye:

"Çün çerâğ-ı fahrî uyandırdın Hüdâ'nın aşkına

Seyyidü'l-keveyn Hâtemü'l-enbiyâ'nın aşkına

Sâki-yi kevsar Aliyyü'l-Mürtezâ'nın aşkına

Hem Hatice, Fatıma Hayrî'n-nisâ'nın aşkına

20b *On iki sadr-ı velayet pîşuvânın aşkına*

Çârdeh masum-ı pâk âl-i abâ'nın aşkına

Hazreti Hünkâr kutb-u evliyâ'nın aşkına

Haşre dek yansın yakılsın billah anın aşkına

Ber cemal-i Muhammed kemal-i Hüseyin Ali ra bülehd salavât Allâhüimme salli alâ Muhammed ve alâ âli Muhammed”.

Ba’dehu “Allah eyvallah” deyüb, “çerâğımız ruşen ola, hizmetimizi icra eyledik. Hakka hayırlımızı niyâz ederiz” diye. Ba’dehu Dede Efendi bu gülbangı çeke:

Gülbang-ı çerâğ:

“Allah Allah çerâğ-ı rûşen, fahr-i deroişân, zuhûr-ı iman, kanûn-ı abdâlân, nûr-i nebî, kerem-i Ali, pîrim Hacı Bektaş Veli, evliyanın çerâğı ebed ola, ahşamlar hayr ola, hayırlar feth ola, münkir münafık mât ola, gerçekler demine Hü!”

Ba’dehu “hü” denildikde rehberlik idecek can dâhi ayağa kalkar elinde olan delili sallayub gelüb, delili yerine bırakub ve geri çekilüb Dede Efendiye bir niyâz edüb ba’dehu niyâzını eda eyledikde Dede Efendi dile gelüb;

“Haydi var bu cana rehberlik idüb mâ-farazallâhu ale’l-müminîn ve sünnet-i seniyye-i seyyidi’l-mürselîn ve eimme-i isnâ aşer-i müctehidîn kavilleri üzere olan abdesti vir”

diye. Rehberlik idecek can dahi “eyvallah” deyüb ve yeni talibin huzuruna gelüb talibe dahi âdâbıyla bir niyâz idüb andan talibin bir elinden bir yakasından tutup “buyurun erenler” deyüb kaldırıp meydan kapısından taşra çıkarub, mâ-farazallâhu ale’l-mü’minîn ve sünnet-i seniyye-i cenâb-ı hâteme’n-nebiyyînün düvâzdeh imamân-ı müctehidîn efendilerimizin kavâid-i aliyyeleri üzere olan abdesti virüb evvela iki elle-

rini iki defa yıkayub saniyen ağzına ve iki defa burnuna ve iki defa yüzüne ve iki defa kollarına ve bir defa başına kısâs-ı şa’reden (saçın perçemlerinden) duran parmağıyla mesh idüb **21a** ve ellerinin suyu ile ayaklarını mesh ittirüb velâkin abdesti verirken rehber tâlibe dile gelüb diye ki;

“ellerin yudukda; işte ezel-i ezelden bu âna gelinceye degin her ne kadar Cenâb-ı Hakk’ın nehy etdüğü menhiyâta el sundın ise cümlesinden âri olmak için ellerini yumak Allah’ın farzıdır.”

Ağzına su verirken diye ki:

“Ezel-i ezelden bu vakte gelinceye degin ağzından çıkan malâyâni, küfür ve hata olan nesnelere yumakdur. Ve bu Peygamberimizin sünnetidir.”

Ve burnuna su verirken diye ki:

“Bezm-i elest gününden bu güne gelinceye kadar nehy olunan çirkin kokuları -ki almış idin-anları def için Peygamberimizin sünnetidir.”

Ve yüzünü yuyar iken diye ki:

“Ezel-i ezelden bu saate gelinceye kadar her ne kadar bî-hayâlık vâki’ oldı ise cümlesinden berî olmaktır. Ve bu Allah’ın farz-ı aynıdır.”

Kollarını yuyarken diye ki:

“işte bu dahi küçük yaşından beri her ne kadar nehy olunan tahrimâtlar var ise ve ol tahrimâtlara kolunu sundun ise bu vakte gelinceye degin cümlesinden el yumakdur, bu dahi Allah’ın farzıdır.”

Başını mesh ederken diye ki:

“Baş büyüktür ve gövdeyi taşıyıcıdır ve bilip anlayıcıdır ve cemle itdüğün günahları ve kabahatleri işledikten cümlesinden ari olup pak olmaktadır, bu dahi Allah’ın farzıdır.”

Ve ayaklarını mesh ederken diye ki:

“Her ne kadar günaha ve kabahate layık olan yerlere ve Allah’ın rızası olmadığı mahalle-re yürümüş ve gitmiş isen cümlesinden Müberrâ olmakdır ve bu dahi Allah’ın farz-ı aynıdır,”

deyüb güzelce talibe tarif ide. Andan sonra talibin eline bir havlı virüb diye ki;

“cümle itdiğin kabahatlerden bu dahi silinmekdir...”

Ve andan tâlib dahi silinürken **21b** tâlibin başından kisvesini alûb ve meydan kapusından içerü girüb niyâz iderek kisveyi getirüb Dede Efendi huzuruna teslim ide. Dede Efendi dahi tâlibe virecek tîğbendi rehberine teslim idüb Rehber dahi tîğbendi alûb niyâz iderek meydân kapusundan taşra gelüb ve tâlibi başı açık ve yalın ayak idüb ba’dehu tîğbendi talibin boynuna takub ve tîğbendi talibin buynuna takar iken *“destûr”* deyüb bu tercümanı okuya:

“Bismillâhirrahmânirrahîm. Şehide’llâhü ennehu lâ ilâhe illâ hu ve’l-melâiketü ve ulü’l-ilmî kâimen bi’l-kıstî Lâ ilâhe illâ hüve’l-azîzü’l-hakîm. İnne’d-dîne indallâhi’l-islâm.”¹⁷ Ber

17 Kur’an, Al-i İmran, 18-19, “Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilâh olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O’ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Allah nezdinde din İslâm’dır...”

cemâl-i Muhammed kemâl-i Hüseyin Ali ra salavât Allâhümme salli alâ Muhammed ve ‘alâ âli Muhammed”

deyüb ba’dehu *“Eûzü besmele”* deyüb meydan kapusundan içerü talibin sağ ayağını bastırub meydan kapusundan içeru girdikde Rehber talibin sağ tarafına sol elini mühürleyüb ve sağ eliyle tîğbendi tutub tâlib dahi sağ elini mühürleyip sol eliyle rehberin sağ elini tutub *“Niyâz Taşı”* veya hut *“Kızıl Eşik”* veyâhûd *“Mürüvvet Taşı”* tabir olunur anın dibinde Rehber ile mean çıkub anda bir niyâz idüb ayağa kalka.

Ve bir adım atub ve Rehber selâm virüb diye;*“es-Selâmü aleykümşeri’at erenleri”* deyüb selâm vire. Dede efendi dahi; *“Aleykümü’s-selâm ve rahmetüllâhî ve berekâtühü”* deyüb selâmı ala. Rehber tekrar bir adım dahi atub; *“es-Selâmü aleyküm tarikât erenleri”*. Dede Efendi dahi *“Aleykümü’s-selâm ve rahmetüllâhî ve berekâtühü”* deyüb selamı ala. Rehber tekrar bir adım daha atub selam vire diye ki; *“es-Selâmü aleyküm marifet erenleri”*. Dede Efendi dahi *“Aleykümü’s-selâm 22a ve rahmetüllahi ve berekâtühü”* deyüb selamı ala. Rehber tekrar bir adım daha atub; *“es-Selâmü aleyküm hakikat erenleri”* diye. Dede Efendi dahi *“Aleykümü’s-selâm ve rahmetüllâhî ve berekâtühü”* deyüb selamı ala.

Andan bu selamları virdükten sonra Rehber dile gelüb diye ki:

“Allah eyvallah! Erenlerim, huzur-u erenlerimize yüzümüz üzre sürünü geldik, bu can on iki imam efendilerimizin katarına ve râh-ı Muhammed-Ali’ye ve Hazreti Pîr Efendimizin

râh-ı müstakîmine intisâb itmek murad ider ve dostlarına dost olub düşmanlarına düşman olmak murad ider. Bir koç kuzulu kurbanımız vardır. Erenlerimize niyâza geldik. Kurbanımızı kabul idiüb Hazreti Pîr Efendimizin yoluna ve erkânına bu eksikliği kabul buyurub ilhak iderler mi?"

deyüb söyleye. Ba'dehu Dede Efendi dahi dile gelüb derûn-i meydanda bulunan canlara hitab buyura ki:

"Ey canlar, erenler ve karındaşlar, bu meydana olan can yüzi üzere sürüne gelmiş, niyâz ider ki, on iki imam efendilerimizin katarına ve râh-ı Muhammed-Ali'ye ve Hazreti Pîr Efendimizin râh-ı müstakîmine tâlib olub can ve başını Âl-i evlad yolına feda idiüb bir koç kuzulu kurbandır. Bu yola girmek murad idiüb niyâz ider ne dîrsiniz? Cümledeniz bu candan hoşnud ve razı olub yol ve erkânıyla bu biçâre canı karındaşlığa kabul eder misiniz? Cümledenize niyâz ider"

deyu canlara sual ide. Ba'dehu cümle canlar dahi oldukları mahalden bir ağuzdan yere beraber niyâz idiüb andan Dede Efendi Rehber; *"tâlibi götür"* deyüb, Rehber dahi talibi Dede Efendiye götürüb ve niyâzın idiüb teslim ide. Teslim iderken Rehber bunu okuya:

"Bismillâhirrahmânirrahim. İnnellâhe ve melâiketehu yüsallûne ale'n-nebiyy. Ya eyyühel-lezine âmenu sallû aleyh sallû 'aleyhi ve sellimû teslimâ.¹⁸ 22b Ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hüseyin Ali ra salavât Allâhümme salli alâ Muhammed ve alâ âli Muhammed"

deyüb Dede Efendiye teslim ide.

18 Kur'an, Ahzab, 56, "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi överler: Ey inananlar! Siz de onu övün, ona salât ve selam getirin."

Ba'dehu Rehber talibin sol tarafına geçüb ve bir dizi üzerine çöküp bir elini talibin sol omuzuna ve bir elini kendi dizi üzerine koyub dura. Ba'dehu Dede Efendi dahi talibin sağ kulağına emr-i ferâiz-i Hazret-i Bâri'yi ve sünnet-i seniyye-i Muhammed'i ve resm-i esedullâhi İmamı'l-müttakîn Hazreti Ali'yi ve kavâid-i mezheb-i İmam Cafer'i ve usul-i Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi ve erkân-ı ehlullâh üzere telkin ide. Velâkin Dede Efendi talibin sağ eliyle sağ elinden tutub ve tâlib dahi Dede Efendinin sol eliyle sağ eteğini tuta. Ba'dehu telkin tamamında Dede Efendi tâlib ile meân bir salât-ı şerîf-i düvazdeh okuya.

Düvazdehde Dede Efendi on iki imamın kadr u senâlarını söyleyüb dünyada ve ahiretde sebep-i necat (kurtuluş sebebi) ve bâis-i âb-ı hayat (hayat suyunu gönderen) oldukların söyleyüb, *"bunları böylece büyük bilüb imâmetlerin ikrar eyledin mi?"* deyüb üç defa sual ide. Tâlib dahi; *"ikrâr eyledim"* dedikde andan talibin tîğbendin kuşadub ve başını mezidleyüb ve nush-ı pendden sonra bir salavât-ı şerîf virüb ba'dehu Rehberi çağrüb; *"Var imdi Rehberin ile beraber cümle karındaşlara birer niyâz eyle"* deyüb ve sağ elinden tutub Rehberin eline teslim ide.

Ba'dehu Rehber ile ibtidâ Dede Efendiye bir niyâz idiüb sâniyen sırasıyla cümle canlara başka başka bir uslûb üzere niyâz idiüb andan gerü çekilüb kapı önünde durub ve gelüb Dede Efendiye bir niyâz idiüb andan gerü çekilüb meydan kapısı eşliğine bir niyâz idiüb, Rehber:

"buna kapu dirler ve bu makama dârü'l-emân dirler. Bu erenler kapusudur ve kapıya gelen geri dönmeyüb merâm u maksada erişilen mahaldir"

diye. **23a** Ba'dehu Hazreti Pîr postu yanında olan "Niyâz Taşı'na" -ki Kızıl Eşik ve Mürüvvet Taşı tabir olunur- ana niyâz idüb Rehber diye ki:

"Bu makama bâb-ı müriüvvet dirler. Ve meydan içerüsüne girildikde erenlerin cemâli müşâhede olunub maksada irileceği vakit huzur-ı erenlere varilub niyâzın kabul olunduğı mahâldir"

diye. Andan, Pîr postuna niyâz idüb rehber diye ki:

"Buna Pîr postu dirler, Hazreti Pîr Efendimizin postudur, bunu Horasan'dan getirüb bu mahâle serüb merâm-ı maksad her ne ise iltica olunur ve murada erişilen makamdır"

diye. Ba'dehu tahtın sol tarafında olan posta gelüb niyâz idüb rehber diye ki:

"Buna Ali postu dirler, cümle müşkil bunda hall olur. Ve şeriatın ve tarikatın ve hakikatın ve marifetin babı budur. Ve sebab-i necât-ı dünyada ve ahiretde bundan olur"

diye. Andan gelüb çerâğa niyâz idüb rehber diye ki:

"buna çerâğ dirler, bu çerâğ nûr-ı Muhammed Ali'dir ve cümle canlar bunun nuru ile münevverlenüb erenlerin cemâliyle müşerref olunur ve Hakk'a irişilen makamdır."

Andan meydan taşına niyâz idüb Rehber diye ki:

"Buna meydan taşı dirler. Hazreti Pîr Efendimizin "Meydan Celladı" deyu nasb buyurdıkları, elinde kudret kılıncı ile duran Hacım Sultan'ın makamıdır. Bunda terbiyesiz ve arsız ve erkânsız olanları ve yalancılık ve yolsuzluk edenleri terbiye edüb yola gelecek makamıdır. Ve bu makamda terbiye iderler."

Ba'dehu kûreye yani ocağa niyâz idüb Rehber diye ki:

"buna kûre dirler ve bunda çig olan nesnelere pişüb Hakk'ın 'inâyet itdiği nimetler bunda tabh olunur. Allah'ın dostları intifâlanub, şükr iderler. Ve cümle nâsın ve cümle fukaranın faidelendiği mahaldir"

diye. **23b** Andan Aşçı Baba postuna niyâz idüb Rehber diye ki:

"buna Aşçı postu dirler ve bu öyle bir üstâtdır ki, çigleri pişürücüdür ve hamları oldurucudur ve çiglerin lezzetini virdiricidir ve yolsuzları yola getiricidir."

Ba'dehu tahtın sağ tarafında olan Ahmed-i Muhtar postuna niyâz idüb Rehber diye ki:

"Buna Ahmed-i Muhtar postu dirler. Cemi'-i ulûm-ı evvelîn ve âhirîn bunun yüzi suyu hürmetine halk olunub ve hidâyete irgüen budur. Ve sebab-i icâd-ı âdem ve âlem budur ve cümlelerin atası ve anası budur. Bu makam ânın makamıdır. Emr-i Sübhâni ile ve Selmân-ı Pak marifetiyle Hazret-i Peygamber-i âl-i şân için kurulan minber-i Rasulullah'dır"

diye. Andan gerü çekilüb meydan ortasına bir niyâz idüb Rehber diye ki:

“buna meydan diniür. Ve bu meydana Muhammed Ali ve İmam Hüseyin ve Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve erenler meydanı dîrler. Herkes dünyevî ve uhrevî muradât ve maksudını bu meydandan irüb, feyzyâb olurlar”

diye. Andan ayağa kalkub rehber bu ikrar tercemanını okuya:

Tercüman:

“Hamd lillâh ben ki oldum bende-i hâs-ı Hüdü

Cân-ı dilden aşkla hem çâker-i âl-i abâ

Râh-ı zulmetten çıkub doğru yola basdım kadem

Hâb-ı gafletten uyandım cân gözüñ kıldım küşâ

Mezhebim hak Caferîdir, gayriler batıl durur

Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Velî kutb-u evliyâ

Sevdiğim on iki imam, ben gürûhu nâcîdenim

Yetmiş iki fırkadan oldum berî dahi cüdâ

Hak deyüb bel bağladım ikrar virüb erenlere

Mürşidim oldu Muhammed, rehberim hem Murtazâ

Allah eyvallâh

Rehber dile gelüb;

“Allah Allah eyvallâh, erenlerim kurbanımızı kabul buyurdunuz ve murâdımızı verdiniz ve merâm-ı maksûdımıza nail eylediniz. Saklu ve hayırlımızı sırrullah 24a ideriz”

deyüb, Dede Efendi dahi bu gülbangi çeke:

“Allah Allah bismillâh! Fâtihatü'l-vucûd ve'l-hamdülillah'l-mazharu'l-mevcûd, lâ ilâhe illallâh, tevhiden min keşfin ve's-ş-şuhûd. Ol sultan fahr-i kâinat ve delil-i râh-ı necât şefî'i ruz-ı Arasat kafiler-salar enbiya-i risâlet bülbül-i bâğ-i gülistan şeriat-i vâkıf-ı ser-Hudâ hakikat-i ol hâdi-i dünya ve ahiret ol sadr-ı suffe-i safa ol mâh-ı kubbe-i bedri bekâ mevlamız ki müctebâ murtazâ Rasul-i Kibriyâ mahbûb-i Hudâ Hazret-i Ebu'l-Kasım Muhammed Mustafa efendimizin ruh-ı envârlarını şâd ve bu meclis-i muhibbânı feyz-i ruhâniyetleriyle fahr-yab idüb cümlemizi nâil-i murâd eyleye. Ve ol şâh-ı evliyâ netice-i mâ yûha Hazreti İmam Aliyyü'l-Murtaza efendimizin rûh-ı kerem-i ser-vilayetlerine mesrûr eyleye ve ol hayru'n-nisâ Fatimatü'z-Zehra ve ümmü'l-mü'minin Hadicetü'l-Kübra validemiz hazerâtını hoşnud idüb cümlemizin kusurlarımızı afo eyleye. İmam Hasenü'l-Müctebâ ve İmam Hüseyin-i Şâh-ı şehid-i Kerbelâ efendimizin kerem-i mâlâ yuhsalarından cümlemizi şad-ı handan eyleye. Hazreti İmam Zeyne'l-Abidin ve Hazreti İmam Muhammed Bâkr efendimizin ruh-ı kuds-i aşîyan-ı latiflerinden cümlemizi feyzyâb eyleye. Ve Hazreti İmam Ca'ferü's-Sâdık ve İmam Mûsa Kâzım efendimizin ictihâd-ı aliyeleri üzere mu'tekîd idüb iki cihanda cümlemizi bina eyleye. Ve Hazreti İmam Aliyyü'r-Rıza ve Muhammedü't-Takî efendimizin irşadlarıyla irşad eyleye. Ve Hazreti İmam Aliyyü'n-Nakî

ve İmam Hasenü'l-Askerî efendimizin kerem-i aliyyeleriyle cümlemizi merzûk eyleye. Ve nûr-ı çerâğ-ı iman Hazreti İmamü'l-Mehdi sahib-i zaman efendimizin inayeti **24b** ve mürüvvetleriyle cümlemizi ferahyâb ve fezyâyâb ve Âl-i ve evladı ma'sumân ve ezvâc-ı mutahherât rıdvanullâhi Teâlâ aleyhim ecmaıyn hazretlerinin ruh-ı Tayyibelerin şâd idüb deyü meclisimizden hoşnûd ve râzî eyleye. Ve cümlemizi bu meclisde cem' olduğumuz gibi yarın huzûr-ı Muhammed Ali'de ve livâ-i imam Hüseyin ile mean haşr ve cem' eyleye. Ve pirimiz Hünkâr Hacı Bektaş Veli kuddise sırrahu'l-celî hazretlerinin cümleden ve cümlemizden hoşnud idüb yüzümüz karasını yüzümüze urmaya kusurumuzu afo eyleye. Ve bu canın dahi Allah erenler ikrarında sabit-kadem idüb kötü işlerde bulundurmaya merdü nâmerde muhtâc itmeye dünyevî ve uhrevî merâm-ı maksadına nâil eyleye. Ve şerr-i adüv ve münâfikândan hıfz eyleye. Ve salûs (ikiyüzlü) şerrinden emin eyleye. Kısmeti ganî ve uğrı açık ola. Ve tarik-ı aliyyeden gûzarân itmişlerin ve pederân ve maderân ve biraderân ve haherân ve mine'l-meşrik ile'l-mağrib kâffe-i ehl-i imanın ervâhları şad ola. Hâzırân gâibân aşıkân sâdikân muhibbân maksadları bâ-himmet-i ricâlullah husûl-i pezîr (hasıl olmuş) ola. Ve üzerimize gelecek belaları ve kazaları def' ve ref' eyleye ve taksirâtımızı afo ve seyviâtımızı mahv eyleye. Ve cemi' müşkilâtımızı hal eyleye. Ve husûl-i cemi'-i murâdât ve tahsîl-i kemâlât ve müşâhede-i cemâl bekâyı rızâyı rahmân bâ-himmeti pîrân-ı hâzır ve gâib ayn-ı cem erenlerinin demine hû."

Denilüb ba'dehu Rehber ile tâlib dahi Dede Efendiye niyâzların idüb **25a** ve girü çekilüb, "Hü" diyüb talibi yerine oturda. Andan Rehber talibe bir niyâz idüb ba'dehu

Rehber tekrar Dede Efendiye bir niyâz idüb girü çekilüb meydan taşına gelüb bir niyâz idüb meydan taşının üstünde olan maşrabayı alub ve dârda durub bu tercemanı okuya:

Tercüman-ı Şerbet:

"Bismillahirrahmânirrahîm. Rahmetullah imam Hüseyin cennetullah gâzî-i hürr-i (?) şehid. Lanetullah ber cân-ı Yezîd ibn Yezîd. Ber cemal-i Muhammed, kemâl-i Hüseyin, Ali ra bü-lend salaavât. Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed"

deyüb ba'dehu Dede efendi dahi bu gülbangi çeke:

"Allah Allah! Oturan, duran kör ola, zümre-i mürâty-i münkirân ve Mervâniyân kör ola. Cümlemizin isteğini veren Şah-ı Merdân bizimle beraber ola ve bilencemiz ve yardımcımız ve yâverimiz ola. Hünkâr Hacı Bektaş Veli efendimiz destigîrimiz ola. Ve Seyyid Ali Sultan efendimizin dem-i devrânı yürüye gerçekler demine Hü."

Ba'dehu şerbeti evvela Dede Efendiye verüb, saniyen niyâz ederek sırasıyla sair canlara dağıdub nûş oldukça cümle bütün canlar bir ağuzdan : "Selâmullah ale'l-Hüseyin ve lânetullah alâ kâtîl-i'l-Hüseyin" diyerek nûş ideler. Tamamında rehberlik iden can dahi geri çekilüb meydan ortasında bir dizi üzerine çöküb istediği kadar nûş idüb vire. Beraber bir niyâz idüb ve ayağa kalkub ve dile gelüb diye ki; "Allah Allah! Erenlerim cümle hizmetimizi emr-i erenlerin üzere itdik, Haklu hayırlımızı niyâz iderim." diyüb ba'dehu andan Dede Efendi bu gülbangi okuya:

“Allah Allah! Cümle hizmetin kabul ola, muradın hâsıl ola, Hak yardımcın ola, Muhammed Ali yâverin ola, Hünkâr Hacı Bektaş Veli destgîrin ola, menzilin pak ola, günahların afv ola, kısmetin ğani ola, üçler, yediler, kırklar, hâzır ve gâib erenleri gözcün ola, gerçekler demine Hü.”

Ba’dehu “Hü” denildikde maşrabayı Meydan Taşının üzerine **25b** koyup ve niyâzın idüb girü çekilüb andan dahi Dede Efendiye niyâzın idüb, herhangi mahalde oturmuş ise gelüb posta çöküb niyâz idüb otura. Andan dahi Dede Efendi cümleye şâmil olarak bu gülbangi çeke:

“Allah Allah! Muhammed habîbullâh, Ali veliyyullâh imameyn rahmetullâh. Vakitler hayr ola, hayırlar feth ola, şerler def’ ola. Her geldikçe hayırlusu gele. Düşmanlar kahr ola. Münkir münafik mat ola. Zümre-i Mervaniyân kör ola. Abâ ve ecdâdına lanet ola. Ve cümle er Hak karındaşlarımız sağ ola. Müşkil işlerimiz âsan ola. Sağ devâr ola. Er Hak Muhammed Ali yardımcıları ola. Ve bu tarik-i aliyyeden gelmiş geçmiş karındaşlarımızın ruhları şad ola, kusurları afv ola ve günahları mağfired ola. Ve bâki sıhhatde olan karındaşlarımız afiyetde ola, korkdukları korkularından emin er Hak yaverleri ola. İstekleri feth ola. Eyülük gördüğümüz ehibbalarımız sıhhatde olub müşkilleri asan ola. Ve bizi gönülden çıkarmayın diyen cümle dostlarımızın gönülünde muzmir olan muradı ve maksudatı hâsıl ola. Cümlelerin ve cümlemizin gelmiş ve geçmişlerinin ruhları şad ola. Hastalara şifa derdlülere deva medyunlara/ borçlu edâ mahbuslara halâs ve yetimlere şefaaf miskinlere merhamet fukaraya mürevoet, esirlerle inayet ve kerem eyleye. Padişâh-ı din-i İslam

sağ ola, düşman üzerine gâlib ola. Fukarâya ve hufatâya (yalın ayak) merhameti ziyade ola ve zîr ü vüzerâsı vekil ü vükelâsı şer’-i şerife hadim olub şefkat ve merhametleri cemi’ fukara üzerine min-dâd ve hayru’l-ân ola. Cümlemizin üzerine gelecek kaza ve bela def’ ve ref’ ola. Allah erenlerin celalinden cemaline sığındıra. Allah erenler cümleyi **26a** ve cümlemizi münafik düşman şerinden sû-i âfatdan hıfz-ı emân eyleye. Ve cümlemizin çerâğını ruşen eyleye. Allah erenler sözüümüzi işlek ve nüfuzumuzu keskin eyleye. Her dualarımızı ve bu dua-i hayriye-i kabul eyleye. İş bu karındaşımızın murad ve maksudı hâsıl ola. Allah erenler ikrarında sabitkadem eyleye. Merdi namerde muhtac eylemeye. Kısmeti ğani ola ve uğrı çok açık ola. Allah erenler müşşid celâlinden saklayub er hak yardımcısı ola ve istegi feth ola. Ve Rehber rızasından ayırmaya. Ve bu cümlemiz cem’ olduğumuz gibi huzûr-ı Muhammed Ali’de Hazreti Pîr efendimizle sancağ-ı imam Hüseyin altında cümlemizi haşr ve cem’ eyleye. Allah erenler on iki imam çihardeh-i ma’sûm-ı pâk efendimiz yardımcımız destgirimiz ola. Ve Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş Veli efendimiz pişt-penâhlarımız ve Hazreti Selman Pâk ve Ali Kanber ve cümle kemerbestegân ve şah-ı merdân yaverimiz ve yardımcımız ola. Ve Anadolu gözcisi Abdal Musa Sultan ve Rumeli gözcisi Seyid Ali Sultan ve Arabistan gözcisi Kaygusuz Sultan ve Sarı Saltuk Sultan ve Balum Sultan Akyazılı Sultan efendilerimiz ve Rum erenleri ve Horasan erenleri ve Türkistan erenleri destgirimiz ve yardımcımız ola ve yaverimiz ola. Ve gözcilerimiz Allah erenler üçler yediler kırklar üçyüzler ve binler yardımcımız idüb katarlarına dahl eyleye. Gülbeng-i Muhammedî nur-ı Nebî kerem-i Şah-ı Merdan esedullahi Ali ve pirimiz

kutbu'l-arifin ve ğavsü'l-vasilin Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş Veli demine ve dem-i piran ve dem-i muhibban dem-i aşıkan 26b dem-i abdalan dem-i muhibb-i bâcnyân sırr-ı resulullâh, kerem-i Ali veliyyullâh, mürüvvet-i enbiyâullah, inâyet-i evliyâullah, yuf münkire, lanet Yezide, gerçekler demine Hü."

"Hü" denildikde Dede Efendi ruhsat verüb ibtidâ Aşçı Baba kalkub ve niyâzın idüb meydan kapısından taşra çıkub, saniyen her kim ulu karındaş bulundu ise âdâb ve erkân ile kalkub niyâz iderek meydan kapısından taşra çıka. Ba'dehu Dede Efendi dahi cümlesinden sonra niyâzın idüb taşra çıkub bir miktar dinlenüb andan sonra lokmalar hazırlanub ba'dehu lokma çekilüb Dede Efendinin sofrasına dahi ulu canlardan münasib olan can her kim var ise oturub yeni tâlib dahi Dede Efendinin sofrasında hizmette bulunub tekimilinde Dede Efendi dahi bu gülbangi çeke.

Gülbang-i Sofra: *"Allah Allah! El-hamdü lillah eş-şükürü lillah nimet-i celîl berket-i Halîl Rasul-i Kibriyâ server-i enbiyâ Muhammedenî'l-Mustafâ mecmu'u enbiyâ evliyâullah ulu sofradolub bu gitdi ğanisi gele Hak berakatın vire Allah erenlerin nimeti ziyade ola. Nur-ı Nebi kerem-i Ali pirimiz Sultanu'l-arifin Hünkâr Hacı Bektaş Veli enbiyâ keremine lokma hakkına gerçekler demine Hü".*

Gülbank çekildikten sonra Aşçı Baba bulunan zat dahi bu tercemanı okuya:

Tercüman: *"Allah, Allah! İmamların ruh-u revânları şâd ola, Kızıl Veli Seyyit Ali Sultan bilincemiz ola, âşıklar ve sâdıklara şifa mahz olub*

nur ola. Cümlemizin ömri mezid ola, lanet ber cân-ı Yezîdân, rahmet ber cân-ı şehîdân, ber cemali Muhammed kemal-i Hüseyin Ali râ bülemlend salavât"

dedikde ba'dehu sofraya götürülüb yeni tâlib dahi legen ibruk virüb, andan kahvelerini virüb, ba'dehu cümle canlara güzelce hizmetin idüb, hayır himmetlerin alub ve lokmaların yedirüb 27a ve bir kimesneyi gücendirmeyerek herbirlerinin gönlünü alub ve canlar dahi; *"Allah erenler ikrarında sabitkadem eylesin"* deyu mübarekleyüb ve lazım gelen hizmetlerini görüb, ba'dehu irtesi günü Dede Efendinin niyâzın idüb ve niyâzı her ne ise, Dede efendinin postu altına koyub andan Rehberin niyâzı her ne ise niyâzını idüb postu altına koya. Ba'dehu Aşçı Babanın ve aşçı nakibinin ve sair iş evinde bulunan canların niyâzların virüb Kahveci Babanın ve kahveci nakibinin dahi niyâzın verüb ba'dehu Meydancı Babanın niyâzın virüb ve sair hizmette bulunan canların dahi niyâzlarını virüb ve gönüllerin alub, Dede Efendiden dahi havalet alub ve niyâzın idüb ba'dehu kendü kâr u kesbde ola.

On-on beş günde bir kere gelüb Mürşid, Rehber ve sair karındaşlarla görüşüb daimü'l-evkât rızada bulunub tevekkül ve tefekkürde ve tezekkür-i evliyada bulunub Allah erenlere boyun eğüb daim kendü zikr u fikrinde ola.

Erenler işte muradımız Rehberlik idecek canın itmam-ı erkân olmak üzere ideceği hizmeti ile âyin erkân râh-ı Muhammed Ali ve kaide-i mezheb-i Hazreti İmam Caferi ve kaide-i isnâ 'aşer evlâd-ı Hayberi ve resm-i

Hazreti Hünkâr Hacı Bektaş Veli üzere yetiŖecek canın görmesi ve bilmesi için min Ėayri haddin alâ kadri't-tâkat iş'ar eyledim. Azizim eger kusurum var ise malumâtı olan karındaŖlardan niyâzım ve ricâm budur ki kusurını tamam ide. Ve bu kemter hakirin kusurını nazar buyurmaya. Ve cümle lillâh ziyade rica ve niyâz iderim işbu risale-i zinhar na-ehline virmeye. Zirâ na-ehline virene lanet vardır. Erenlerin lanetinden hızr (korunma) ile hu 21 Cemaziyelevvel 1269/2 Mart 1853.

Bu dahi bir cân ikrârında olacağı vakit lâzım gelen me'kûlât ve meŖrûbat defteridir. Müteberrî canlara ma'lûm olmak için iş'ar olundı azîzim.

Kurbân, pirinç, rûğ-ı sâde, rûğ-ı çervîŖ (iç yağı), rûğ-ı zeyt, Ŗem'-ı asel(bal mumu), Ŗem'-ı rûğan (mum yağı), nân-ı hâs (has ekmek), Ŗem'a (mum), tuz, büber, karanfil, darçın, limon, sirke, kaŖuk, süpürge, kahve, duhân(tütün), sükr(Ŗeker), asel(bal), bekmez, dakık (un), niŖasta, od ağacı, hatab(odun), kömür, envâ-ı sekr, envâ-ı meyve-i ter (taze meyve), envâ-ı meyve-i hoŖk (kuru meyve), fıstık, üzüm, envâ-ı sebze.

Virecek niyâzların babânı:

Dede Efendi, Rehber, AŖcı Baba, Kahveci Baba, Kilerci Baba, sair cânlar, Ak Yazılı, Kızıl Veli, Ŗükrânelik, kurbân Ŗükânelik, sadaka, bilginlere nân.

Bukünâbâlâda zikr olunan levâzımâtları tahrîr eylemekden murad budur ki bir cân ikrârında olacağı vakit ol gice ve ol gün kudretli olduğu mikdârı sarf oluna.

Kâide-i resm-i Hazreti Hünkâr Hacı BektâŖ Velî üzere Muharrem'de cenâb-ı İmâm Hüseyin efendimizin mersiye-i Ŗerîfe kıraat olunup ve aŖûra aŖının ta'rifî beyân olunur.

İmdi azîzim ma'lûm erenler olsun ki Ŗerî'at-i Muhammedî ile mu'tekîd ve hakîkat-ı hak ile mütedeyyin, ma'rifet-i insâniyet ile kâmil, tarîkat-ı ehlullah ile âmil ve Hazreti Hünkâr Hacı BektâŖ Velî bendegânı olan cân karındaŖlara bu vechle ayân ve beyân olsun ki Hazret-i Ŗehid-i Ŗühedâ nur-ı ayn Muhammed el-Mustafâ ve nakd-i pâk İmam 28a Aliyye'l-Murtazâ çiğer köŖesi Fâtumâtü'z-Zehrâ a'nî bihî emîru'l-mü'minîn İmamü'l-müslimîn ibn Aliyye'l-Murtezâ cenâb-ı İmâm Hüseyin Ŗâh-ı Ŗehîdân-i Kerbelâ rahmetullahi aleyhim ecme'îyn. Ve Ŗehîd olan evlâd-ı emced-i tâhirleri ve sâir Ŗühedâ-i ashâbların ervâhları Ŗâd olmak için ve ümmehât-i mü'minîn ve ezvâc-i mutahhire uğurlarına cân baş fedâ idüb Ŗehîd olan âŖikân ve muhibbân-ı deyyârân-ı bâ-safâ için ve gazâ matemler için ve rûh-ı Ŗerifleri Ŗâd ve ihyâ ve gözlerden yaŖ döküb sevâb ve ecr-i azîme nâil olmak için dergâhlarda ve hângâhlarda fukarâ-i erenler budur ki ibtidâ Muharremü'l-harâmın duhûlünde onuncu gün ve yahut on ikinci günde on üçüncü gicesi gelinceye değin âŖık ve sâdık karındaŖlar sâim olurlar. Ve dâim gice gündüz Ŗühedâ efendilerimizin arz-ı Kerbelâ'da ve sâir gazâlara çekdikleri cefâları hatırına getirüb mâtemlerin tutmak Ŗurût-ı erenlerdir. Ve dahi cümleye ma'lûm olsun ki aŖ-ı Muharremde rûh-ı Ŗühedâ için aŖûra aŖının piŖecek

olduğu vakt kâide budur ki evvelâ pişecek aşûra aşının levâzımını her ne ise ahz olunub ve başka başka pişürüb hazır olduğu halde ba'de buğdayı dahi bir ulu kazğana koyub dergâhda bulunan Aşçı Baba dahi eline bir kebîr kefçe alub ve kazğan başına gelüb "*destur yâ İmâm*" deyüb ve kefçeyi vaz' idince sâir yanında bulunan cânlar dahi bir uğurdan savtla "*Yâ Hüseyin*" deyüb aşı karışdıralar. Ve'l-hâsıl Aşçı Babanın itdiği gibi her kim kefçeyi eline aldıkda "*destûr yâ İmam*" deye. Cânlar dahi savt-ı bülend ile "*Yâ Hüseyin*" deyeler. İşte azîzim **28b** aşûra aşı pişinceye degin bu minvâl üzere deyeler. Ba'dehu aş temâm olub pişdikde ala's-sabâh Aşçı Baba Dede Efendi huzuruna gelüb hayr vire ki, "*buyurun erenler rûh-ı şühedâ ta'ziyesine meşgûl olalım, aş hazırlandı*" deye. Dede efendi dahi, "*eyvallah*" deyüb ve gelüb kazğanın başı ucunda dura. Ba'dehu cümle cânlar dahi sırasıyla gelüb el göğüsde duralar. Andan cânların içinden sadâsı güzel cân dahi Muharrem'e sadâ ve güzel makâm ile Hazret-i Şeyh Sâfî mersiyesini eline alub "*destur yâ İmâm*" deyüb cânlar dahi bir uğurdan "*Yâ Hüseyin*" deyeler. Ba'dehu bir vezinle güzelce kıraat idüb ba'dehu mersiye tamamında rûh-ı şerîf-i aliyyeleri ve dökülen gözyaşları Hak indinde kabul için Dede Efendi bir ulu gülbenk çeke cânlar dahi "*Allah Allah*" deyüb, "*gerçege hü*" dinilüb andan Dede Efendi eline Aşçı Baba kefçeyi

virüb kazğanın açub Dede Efendi "*destur yâ İmâm*" deyüb cânlar dahi bir uğurdan "*Yâ Hüseyin*" deyüb ba'dehu Dede Efendi aşı üç def'a karışdırub ba'de kefçeyi Aşçı Baba'ya virüb andan cümle cânlar sırasıyla gelüb Dede Efendi'nin eline niyâz idüb ve girü çekilüb duralar ve birbirinin ellerine niyâz idüb adan Dede Efendi Aşçı Baba'ya diye ki: "*Aşî cânlara taksim eyle, şehîd-i şühedâ ervâhları için*" deyüb ba'dehu "*destur*" deyüb hücre sine geldikten sonra sofralar kurulub ve aşî sofralara koyub andan cânlara, "*buyurun aşâ sala*" deyüb ve herkes gelüb aşî hora geçirüb ba'dehu bâkî kalan aşî ufak destilere taksim idüb cânâ bir desti aş vireler. Ba'dehu aş isti'mâl olundukda cânı isteyene ve gönli **29a** dikeyen cânlar gelüb baş okudub Dede Efendinin ve rehberinin ve Aşçı Baba'nın ve Kilerci Baba'nın ve Meydancı Baba'nın ve Kahveci Baba'nın ve sâir hizmetde bulunan cânların niyâzın virüb kudretine göre virilmesi lâzım gelür. Dede Efendi'nin hayr u himmetlerin alub ve havâletinin dahi alub işlişine gideler. Kâide-i resm erenler ma'lûm olmak için bir mikdarca şerh ve beyân olundu. Temam bu dahi Hazreti Hünkâr Hacı Bektâş Velî efendimizin vekilleri Mustafâ Fâtihi Baba'nın ma'rifetiyle cenâb-ı Hünkâr Efendimizin neseb-i âliyyeleri bir mezheb-i levha olub terbiye-i pîr dest-girde vaz' olunmağa levha-i mezbûra bu vechile olunduğundan işbu mahalle iş'âr kılındı.

